

Europski sustav zaštite ljudskih prava

Ninčević, Marijana

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Šibenik / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:639146>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-12**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova
Veleučilišta u Šibeniku](#)



VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
UPRAVNI STUDIJ
SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ

Marijana Ninčević

EUROPSKI SUSTAV ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA

Završni rad

Šibenik, 2021.

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
UPRAVNI STUDIJ
SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ

EUROPSKI SUSTAV ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA

Završni rad

Kolegij: Zaštita ljudskih prava

Mentor: mag.iur., Sanja Veštić Mirčeta pred.

Komentor: dr.sc. Ljubo Runjić, prof.v.š.

Student: Marijana Ninčević

Matični broj studentice: 0066162163

Šibenik, srpanj 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, MARIJANA NINČEVIĆ, student/ica Veleučilišta u Šibeniku, JMBAG 0066162163 izjavljujem pod materijalnom i kaznenom odgovornošću i svojim potpisom potvrđujem da je moj završni rad na preddiplomskom/specijalističkom diplomskom stručnom studiju UPRAVNOM STUDIJU pod naslovom: EUROPSKI SUSTAV ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA

isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

U Šibeniku, 02.07.2021.

Student/ica:

MARIJANA NINČEVIĆ

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. EUROPSKI SUSTAV ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA.....	2
2.1. Europsko vijeće.....	3
2.2. Vijeće Europe.....	7
2.3. Osnivanje Vijeća Europe	8
2.4. Tijela Vijeća Europe	9
2.4.1. Odbor ministara Vijeća Europe	9
2.4.2. Parlamentarna skupština Vijeća Europe	9
2.4.3. Kongres lokalnih i regionalnih vlasti	10
2.4.4. Povjerenik za ljudska prava Vijeća Europe	11
2.4.5. Upravni odbor za ljudska prava Vijeća Europe	11
3. EUROPSKA KONVENCIJA ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA	12
3.1. Zajamčena prava Konvencijom	14
3.2. Opće deklaracija i Konvencija	15
3.3. Institucije Konvencije	16
3.4. Konvencija i Republika Hrvatska	17
3.5. Primjena Europske konvencije pred Europskim sudom	18
4. EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA	19
4.1. Organizacija Europskog Suda.....	21
4.2. Nadležnost Europskog Suda	22
4.3. Međudržavne tužbe.....	23
4.4. Privatne tužbe.....	23
4.5. Tumačenje zajamčenih prava.....	24
5. EUROPSKA SOCIJALNA POVELJA	25
5.1. Pravne obveze koje preuzimaju ugovorne stranke.....	26
5.2. Međunarodne mjere za provedbu prava iz Povelje.....	27
6. DRUGI UGOVORI VIJEĆA EUROPE O LJUDSKIM PRAVIMA	28
6.1. Europska Konvencija protiv mučenja	28
6.2. Zaštita nacionalnih manjina	29
6.3. Povelja o temeljnim pravima EU-a.....	30
6.4. Ljudska prava i biomedicina.....	32
6.5. Konvencija o borbi protiv trgovanja ljudima.....	33

7. MEĐUNARODNA POVELJA O LJUDSKIM PRAVIMA	34
7.1. Opća deklaracija o ljudskim pravima	34
7.1.1. Prava i slobode	34
7.1.2. Pravni učinak i politički značaj	36
7.2. Međunarodni paktovi o ljudskim pravima	37
7.2.1. Pakt o građanskim i političkim pravima	38
7.2.2. Odbor za ljudska prava	39
7.2.3. Pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima	40
8. ZAKLJUČAK	41
9. POPIS LITERATURE	42

EUROPSKI SUSTAV ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA

MARIJANA NINČEVIĆ

Ljudevita Jonkea 5, Zadar,
marijananin7@gmail.com

Ovaj rad posvećen je Europskom sustavu zaštite ljudskih prava. Najprije je rečeno općenito o Europskom sustavu zaštite ljudskih prava, te njegovim sastavnicama i tijelima. Naglasak je stavljen također na Europsku konvenciju koja se bavi zaštitom ljudskih prava i temeljnih sloboda. Opširno je objašnjeno djelovanje Europskog suda za ljudska prava, njegove organizacije i nadležnosti. Pred sam kraj definirana je Europska socijalna povelja, te Međunarodna povelja o ljudskim pravima, analizirana je Opća deklaracija o ljudskim pravima.

(41 stranica /0 slika/17 literaturnih navoda/jezik izvornika: hrvatski)

Ključne riječi: *Europski sustav, Europska konvencija, Povelja, ljudska prava*

Rad je pohranjen u: Knjižnici Veleučilišta u Šibeniku

Mentor: mag.iur., Sanja Vešić Mirčeta pred.

Komentor: dr.sc. Ljubo Runjić, prof.v.š.

Rad je prihvaćen za obranu: 02.07.2021.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Polytechnic of Šibenik

Final paper

Department of Administration

Specialist graduate professional study of Administration

EUROPEAN HUMAN RIGHTS PROTECTION SYSTEM

MARIJANA NINČEVIĆ

Ljudevita Jonkea 5, Zadar,
marijananin7@gmail.com

This paper is dedicated to the European system of human rights protection. First of all, it was said in general about the European system of human rights protection, and its components and bodies. Emphasis was also placed on the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. The work of the European Court of Human Rights, its organization and jurisdiction is explained in detail. Towards the end, the European Social Charter and the International Charter of Human Rights were defined, and the Universal Declaration of Human Rights was analyzed.

(41pages/ 0 figures/17 references/ original in Croatian language)

Keywords: *Europe, European system, European convention, Charter, human rights, freedoms*

Paper deposited in: Library of Polytechnic of Šibenik

Supervisor: mag.iur., Sanja Veštić Mirčeta pred.

Co-mentor: dr.sc. Ljubo Runjić, prof.v.š.

Paper accepted: 02.07.2021.

1. UVOD

Ljudska prava svojstvena su svim ljudskim bićima jer sama činjenica postojanja ljudskog bića čini ih svojstvenim ljudskom biću. Bez obzira na našu nacionalnost, mjesto prebivališta, spol, vjeru, jezik ili bilo koji drugi status, svi imaju podjednako pravo na svoja ljudska prava bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi. Ljudska prava su općeprihvaćena, zajednička.

Prava svakog pojedinca u EU uspostavljena su u različito vrijeme, na različite načine i u različitim oblicima. Iz tog je razloga EU odlučila uključiti ih sve u jedan dokument koji je ažuriran u svjetlu promjena u društvu, društvenom napretku i znanstvenom i tehnološkom razvoju. Ljudska prava su moralna načela ili norme za određene standarde ljudskog ponašanja i redovito su zaštićena u općem i međunarodnom pravu. Obično se shvaćaju kao neotuđiva, smatra se da zahtijevaju empatiju i vladavinu zakona i nameću obvezu osobama da poštuju tuđa ljudska prava, i općenito se smatra da ih ne bi trebalo oduzeti, osim kao rezultat pravnog postupka na temelju specifičnih okolnosti.

Nakon Drugog svjetskog rata u kojem je stradalo više stotina milijuna ljudi, te su pogažena mnoga prava i slobode, postalo je jasno kako je potrebno na svjetskoj razini zaštititi osnovna ljudska prava. Sjećanje na sve stradale ljude, ali i materijalnu, fizičku štetu koja je nastala na tlu Europe nakon rata, vodilo je Europu prema viziji uspostavljanja mira koja je ostvariva jedino osiguranjem ljudskih prava i temeljnih sloboda za sve. Ta ideja prvi put se spominje u Povelji Ujedinjenih naroda, čijim su potpisivanjem 1945. u San Francisku osnovani Ujedinjeni narodi čime započinje proces međunarodne institucionalizacije ljudskih prava. Ujedinjeni narodi su 1948. godine donijeli Opću deklaraciju o ljudskim pravima i u njoj su po prvi puta bila potvrđena temeljna prava i slobode svakog čovjeka.

Povelja o temeljnim pravima u jednom tekstu okuplja sva osobna, građanska, politička, ekonomska i socijalna prava koja uživaju ljudi unutar EU. Ideja o ljudskim pravima potekla je iz ideja koje se nalaze u religiji i filozofiji u zapadnoj Europi. Moderna zapadnjačka ideja o ljudskim pravima započela je u europskom prosvjetiteljstvu.

2. EUROPSKI SUSTAV ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA

Europski sustav za zaštitu ljudskih prava sastavnica je regionalne međuvladine organizacije koja je osnovana 1949., a to je Vijeće Europe. Vijeće Europe osnovala je skupina zapadnoeuropskih naroda koji su odani očuvanju individualnih sloboda i demokracije. U članku 3. Statuta Vijeća Europe stoji „svaka članica Vijeće Europe mora prihvatiti načela vladavine prava i uživanje ljudskih prava i temeljnih sloboda svih osoba unutar njene jurisdikcije“.¹

Vijeću Europe, kao najstarijoj europskoj međunarodnoj organizaciji, danas se priznaje bitna uloga u promicanju standarda zaštite ljudskih prava i višestranačke demokracije u Europi. To priznanje u najvećoj mjeri se temelji na činjenici da je u okviru Vijeća Europe donesena Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, koja jamči neka temeljna građanska i politička prava te stvara nadzorne institucije. Konvencije je prvi i najveći uspjeh Vijeća Europe, njome je ustanovljen sustav zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda u čijem središtu je Europski sud za ljudska prava. To je međunarodni sud koji je nadležan za nadzor nad primjenom Konvencije u državama članicama Vijeća Europe. Sud je u međunarodno pravo unio neke novine, među kojima se posebno ističe priznavanje međunarodnopravnog subjektiviteta pojedinca.

Razvitak Europske unije, izvorno nije bio usmjeren prema zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda. Osnivački ugovori ne sadrže odredbe o temeljnim pravima i slobodama, jer su izvorni ciljevi svih triju europskih zajednica bili gospodarske naravi usmjereni na tržišnu integraciju. Zato je potpisivanje i svečano proglašenje Povelje o temeljnim pravima Europske unije 2000. godine u Nici odnosno 2007. godine u Strasbourgu značilo prekretnicu u odnosu Europske unije prema zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda.²

Vijeće je proglasilo gospodarska i socijalna prava u „Europskoj socijalnoj povelji“ iz 1961. godine, i kasnijim protokolima. Drugim posebnim pitanjima ljudskih prava bave se „Europska konvencija za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja“, „Europska povelja za regionalne ili manjinske jezike“, „Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina“, „Konvencija za zaštitu ljudskih prava i biomedicinu“ i njen „Dodatni protokol o zabrani kloniranja ljudskih bića“, te „Konvencija o suzbijanju trgovanja ljudima“.

¹ Buergenthal, T., Shelton, D., Steward, D. (2011.), *Međunarodna ljudska prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, str. 135.

² Omejec, J. (2008.), *Vijeće Europe i Europska unija*, Novi informator, Zagreb, str. 228.

Vijeće je imenovalo Povjerenika za ljudska prava kojeg bira Parlamentarna skupština s popisa kandidata, koji sastavlja Odbor ministara, na mandat od šest godina.

Zadaci Povjerenika su da djeluje neovisno i nepristrano kao „izvansudska institucija“ koja promiče obrazovanje uz svijest i uz poštivanje ljudskih prava, kako su utjelovljena u instrumentima o ljudskim pravima Vijeća Europe. On prvenstveno djeluje na promicanju i sprječavanju i ne može zaprimati priopćenja od pojedinaca ili skupina.

Drugo nekonvencijsko tijelo je „Europska komisija za borbu protiv rasizma i nesnošljivosti“ (ECRI) koja je osnovana temeljem Bečke deklaracije s prvog sastanka predsjednika država i vlada država članica Vijeća Europe, potpisana 9. listopada 1993. Drugi sastanak održan u Strasbourgu, u listopadu 1997. godine ojačao je mandat Europske komisije za borbu protiv rasizma i nesnošljivosti, te je Odbor ministara donio njen statut čime je potvrdio njenu ulogu kao nezavisnog nadzornog tijela za ljudska prava. „Europska komisija za borbu protiv rasizma i nesnošljivosti“ prati zakonodavstvo država članica, političke i druge mjere za borbu protiv rasizma i nesnošljivosti, te predlaže djelovanje na lokalnoj, nacionalnoj i europskoj razini³.

2.1. Europsko vijeće

Europsko vijeće kolegijalno je tijelo koje definira sveukupne političke smjernice i prioritete Europske unije. Po svom sastavu je najreprezentativnije tijelo Europske unije. Sastoji se od šefova država ili vlada država članica EU, zajedno s predsjednikom Europskog vijeća i predsjednikom Europske komisije. Visoki predstavnik Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku također sudjeluje na sastancima ali bez prava glasa.⁴

Uspostavljeno kao neformalni summit 1975. godine, Europsko vijeće formalizirano je kao institucija 2009. godine stupanjem na snagu Lisabonskog ugovora. Njegov trenutni predsjednik je Charles Michel, bivši premijer Belgije.

Iako Europsko vijeće nema zakonodavnu vlast, ono je strateško tijelo (i za rješavanje kriza) koje uniji daje opće političke upute i prioritete i djeluje kao kolektivno predsjedništvo. Europska komisija ostaje jedini pokretač zakonodavstva, ali Europsko vijeće može dati poticaj za vođenje zakonodavne politike.

³ Buergenthal, T., Shelton, D., Steward, D. (2011.), *Međunarodna ljudska prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, str. 136.

⁴ Mintas-Hodak, LJ. (2010.), *Europska unija*, Mate, Zagreb, str. 114.

Sastancima Europskog vijeća, koje se još uvijek nazivaju summitima EU, predsjedava predsjednik i održavaju se najmanje dva puta svakih šest mjeseci, obično u zgradi Europa u Bruxellesu. Odluke Europskog vijeća donose se konsenzusom, osim ako Ugovori ne predviđaju drugačije.⁵

Europsko vijeće službeno je steklo status institucije EU nakon Lisabonskog ugovora 2007. godine, različito od Vijeća Europske unije (Vijeće ministara). Prije toga, prvi summiti šefova država ili vlada EU-a održani su u veljači i srpnju 1961. (u Parizu odnosno Bonnu).

Bili su to neformalni sastanci na vrhu čelnika Europske zajednice, a započeti su zbog negodovanja tadašnjeg francuskog predsjednika Charlesa de Gaullea nad dominacijom nadnacionalnih institucija (osobito Europske komisije) nad procesom integracije, ali su prestali.

Prvi utjecajni summit održan nakon odlaska de Gaullea bio je summit u Haagu 1969. godine, kojim je postignut sporazum o prijemu Ujedinjenog Kraljevstva u Zajednicu i inicirana vanjskopolitička suradnja (Europska politička suradnja) koja integraciju nadilazi ekonomski.

Summiti su formalizirani samo u razdoblju između 1974. i 1988. Na summitu u prosincu u Parizu 1974. godine, na prijedlog tadašnjeg francuskog predsjednika Valéryja Giscarda d'Estainga, dogovoreno je da je potreban veći politički doprinos nakon "kriza praznih stolica" i ekonomski problemi. Inauguracijsko Europsko vijeće, kako je postalo poznato, održano je u Dublinu 10. i 11. ožujka 1975. za vrijeme prvog irskog predsjedanja Vijećem ministara. Godine 1987. prvi je put uključen u ugovore (Jedinstveni europski akt) i prvi put je imao definiranu ulogu u Ugovoru iz Maastrichta. Isprva su bila potrebna minimalno dva sastanka godišnje, što je rezultiralo prosječnim održavanjem tri sastanka godišnje za razdoblje 1975-1995. Od 1996. godine broj sastanaka trebao je biti najmanje četiri puta godišnje.⁶

Za posljednje razdoblje od 2008. do 2014. taj je minimum bio znatno premašen, u prosjeku se održavalo sedam sastanaka godišnje. Sjedište Vijeća formalizirano je 2002. godine sa sjedištem u Bruxellesu. Postoje tri vrste Europskih vijeća: neformalno, zakazano i izvanredno.

Iako su neformalni sastanci također zakazani za pola godine unaprijed, oni se razlikuju od zakazanih redovnih sastanaka ne završavajući službenim zaključcima Vijeća, jer umjesto toga završavaju širim političkim izjavama o nekim političkim pitanjima. Izvanredni sastanci uvijek završavaju službenim zaključcima Vijeća - ali razlikuju se od zakazanih sastanaka po tome što

⁵ Mintas-Hodak, LJ. (2010.), *Europska unija*, Mate, Zagreb, str. 115.

⁶ Ibidem, str. 115.

nisu zakazani više od godinu dana unaprijed, kao na primjer 2001. godine kada se Europsko vijeće okupilo kako bi predvodilo odgovor Europske unije na napade 11. rujna.

Europsko vijeće je službena institucija EU-a, koje se Lisabonskim ugovorom spominje kao tijelo koje će "pružiti Uniji potreban poticaj za njezin razvoj". U osnovi definira agendu politike EU-a i stoga se smatra pokretačem europske integracije. [1] Osim potrebe da se pruži "zamah", vijeće je razvilo daljnje uloge: "rješavanje pitanja preostalih iz rasprava na nižoj razini", vođenje vanjske politike - djelujući izvana kao "kolektivni šef države", "formalna ratifikacija važni dokumenti "i" sudjelovanje u pregovorima o izmjenama ugovora".⁷

Budući da se institucija sastoji od nacionalnih čelnika, ona okuplja izvršnu vlast država članica i stoga ima velik utjecaj u političkim oblastima visokog profila, na primjer vanjskoj politici. Također izvršava ovlasti imenovanja, poput imenovanja vlastitog predsjednika, visokog predstavnika Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku i predsjednika Europske središnje banke. Europskom parlamentu predlaže kandidata za predsjednika Europske komisije.

Štoviše, Europsko vijeće utječe na planiranje policije i pravosuđa, sastav komisije, pitanja koja se odnose na organizaciju rotirajućeg predsjedništva Vijeća, suspenziju prava članstva i promjenu sustava glasanja putem klauzule Passerelle. Iako Europsko vijeće nema izravnu zakonodavnu vlast, u postupku "hitnog kočenja" država koja je preglasana u Vijeću ministara može uputiti sporno zakonodavstvo na Europsko vijeće. Međutim, država još uvijek može biti nadglasana u Europskom vijeću. Stoga s ovlastima nadnacionalne izvršne vlasti EU, uz ostale ovlasti, Europsko vijeće neki opisuju i kao "vrhovnu političku vlast Unije".

Europsko vijeće čine šefovi država ili vlada država članica, zajedno sa svojim predsjednikom i predsjednikom Komisije (obojica bez prava glasa). Sastancima je nekad redovito prisustvovao i nacionalni ministar vanjskih poslova, a predsjednika Povjerenstva također je pratio još jedan član povjerenstva. Međutim, od Lisabonskog ugovora to je prekinuto jer je veličina tijela postala nešto veća nakon uzastopnih pristupanja novih država članica Uniji.⁸

Sastanci mogu uključivati i druge pozvane, poput predsjednika Europske središnje banke, prema potrebi. Glavni tajnik Vijeća prisustvuje i odgovoran je za organizacijska pitanja,

⁷ Kuća ljudskih prava (2012.), *O Europskoj uniji kroz ljudska prava, kvalitetu demokracije i vladavinu prava*, Kerschhoffset, Zagreb, str. 60-88.

⁸ Mintas-Hodak, LJ. (2010.), *Europska unija*, Mate, Zagreb, str. 116.

uključujući zapisnike. Predsjednik Europskog parlamenta također prisustvuje uvodnom govoru iznoseći stajalište Europskog parlamenta prije početka razgovora.

Uz to, u pregovorima sudjeluje velik broj drugih ljudi koji rade iza kulisa. Međutim, većini tih ljudi nije dopušteno da uđu u konferencijsku sobu, osim po dva delegata po državi koji prenose poruke. Pritiskom na gumb članovi također mogu zatražiti savjet od stalnog predstavnika putem "Antici grupe" u susjednoj sobi. Skupinu čine diplomati i pomoćnici koji prenose informacije i zahtjeve. Za sastanke su potrebni i prevoditelji jer članovima je dopušteno govoriti na njihovom jeziku.⁹

Budući da sastav nije precizno definiran, nekim državama koje imaju znatnu podjelu izvršne vlasti može biti teško odlučiti tko bi trebao prisustvovati sastancima. Dok je bio zastupnik u Europskom parlamentu, Alexander Stubb tvrdio je da nije bilo potrebe da predsjednik Finske prisustvuje sastancima Vijeća sa finskim premijerom ili umjesto njega (koji je bio šef europske vanjske politike).

2008. godine, postajući finskim ministrom vanjskih poslova, Stubb je iz finskog izaslanstva prisiljen na hitni sastanak vijeća o gruzijskoj krizi jer je predsjednik želio prisustvovati summitu visokog profila, kao i premijer (samo dvoje ljudi iz svake zemlje mogu prisustvovati sastancima).

To je bilo unatoč tome što je Stubb bio predsjedatelj Organizacije za europsku sigurnost i suradnju u to vrijeme koja je bila snažno uključena u krizu. Problemi su se dogodili i u Poljskoj gdje su predsjednik Poljske i premijer Poljske bili različite stranke i imali su različit vanjskopolitički odgovor na krizu.¹⁰

Slična se situacija dogodila u Rumunjskoj između predsjednika Traiana Băsescua i premijerke Călin Popescu-Tăriceanu u razdoblju 2007.-2008., te ponovno 2012. godine s premijerom Victorom Pontom, koji su se obojici protivili predsjedniku.

⁹ Kuća ljudskih prava (2012.), *O Europskoj uniji kroz ljudska prava, kvalitetu demokracije i vladavinu prava*, Kerschhoffset, Zagreb, str. 60-88.

¹⁰ Mintas-Hodak, L.J. (2010.), *Europska unija*, Mate, Zagreb, str. 116.

2.2. Vijeće Europe

Vijeće Europe najstarija je samostalna međunarodna organizacija osnovana 5. svibnja 1949. u Londonu. Statut Vijeća Europe donesen je u Londonu iste godine. Vijeće Europe je europska međunarodna organizacija koja je odana širenju demokratskih načela, zaštiti ljudskih prava i vladavini prava. To je prva međunarodna organizacija utemeljena poslije Drugog svjetskog rata.

Sjedište Vijeće Europe je u Strasbourgu, službeni jezici su engleski i francuski. U Parlamentarnoj skupštini upotrebljavaju se i njemački, talijanski i ruski kao radni jezici, a pod određenim uvjetima se tijekom rasprava omogućuje prevođenje i na druge jezike.

Iako su članice Vijeća Europe nacionalne države, Vijeće Europe nije skup država članica već je to zasebna pravna osoba koja ima svoja vlastita tijela, službenike, administrativni aparat i pravnu volju neovisnu o svojim članicama te je nositelj vlastitih prava i obveza. Vijeće Europe kao međunarodna organizacija ima i pravo poslanstva, odnosno slati svoje predstavnike u države s kojima održava diplomatske odnose te primati njihove diplomatske predstavnike. Uvjeti za članstvo u Vijeću Europe utvrđeni Statutom su višestranačka demokracija, vladavina prava i poštovanje ljudskih prava. Samo države koje ispunjavaju te uvjete mogu postati članice Vijeća Europe. Kako je članstvo u Vijeću Europe dobrovoljno, tako je i povlačenje iz njegova članstva dobrovoljno. Svaka se članica Vijeća Europe može povući iz članstva tako da službeno obavijesti glavnog tajnika o svojoj odluci. Cilj Vijeća Europe je ostvariti veće jedinstvo među svojim članicama radi očuvanja i promicanja ideala i načela koji su njihova zajednička baština i poticati njihov gospodarski i socijalni napredak.¹¹

„Temeljne ciljeve Vijeća Europe možemo sažeti u nekoliko točaka:

1. zaštita ljudskih prava, višestranačka parlamentarna demokracija i vladavina prava,
2. promicanje spoznaja o europskom identitetu utemeljenom na zajedničkim vrijednostima unutar različitih kultura i poticanje njegova razvitka i različitosti,
3. sklapanje međunarodnih ugovora diljem kontinenta radi standardiziranja društvene i pravne prakse zemalja ugovornica,
4. osiguranje jedinstva kontinenta i razvoj demokratske stabilnosti u Europi potporom političkih, ustavnih i zakonodavnih reformi u državama članicama,
5. traženje rješenja za probleme s kojima se suočava europsko društvo.“¹²

¹¹ Statut Vijeća Europe, članak 1. točka a).

¹² Omejec, J. (2008.), *Vijeće Europe i Europska unija*, Novi informator, Zagreb, str. 49.

Statutom Vijeća Europe izrijekom su isključena pitanja koja se odnose na nacionalnu obranu. Vijeće je usvojilo veliki broj konvencija i protokola a najveće dostignuće ogleda se u Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda koja je potpisana 1950. godine, a stupila na snagu 1953. godine. Konvencija služi Europskom sudu kao osnovni pravni dokument, te utvrđuje listu sloboda i prava koje su države dužne svakome jamčiti. Nadzorni organ Konvencije je Europski sud za ljudska prava koji utvrđuje da li je država prekršila neka od prava koja su zajamčena Konvencijom.

Vijeće Europe pomaže državama članicama u borbi protiv korupcije, terorizma i provođenja nužnih reformi pravosuđa te promiče ljudska prava kroz međunarodne konvencije.

2.3. Osnivanje Vijeća Europe

Winston Churchill bio je jedna od prvih osoba koja je naznačila smjer razvitka poslijeratne Europe. Na svom predavanju na Sveučilištu u Zurich 19. rujna 1946., zajedno s Duncanom Siysom, izložio je ideju o ujedinjenju Europe. Tu ideju podupirao je kroz Anglo-francuski europski pokret koji je postao platforma za koordinaciju pokreta i organizacija različitih uvjerenja koja su stvorena nakon Drugog svjetskog rata, ali okrenutih ujedinjenju Europe. Četiri godine nakon drugog svjetskog rata, potaknuta velikim idejama o ujedinjenju Europe i postizanju većeg jedinstva među europskim državama, osnovana je prva regionalna međunarodna organizacija.

Deset Europskih država 05. svibnja 1949. godine odlučile su osnovati Vijeće Europe kako bi učvrstile demokraciju, vladavinu prava i zaštitu ljudskih prava na europskom kontinentu kako se strahote dvaju svjetskih ratova više nikad ne ponove.

Nakon pada Berlinskog zida Vijeće Europe se nametnulo kao glavni politički forum za trajni dijalog i suradnju sa zemljama istočne i srednje Europe koje su izabrale demokratski oblik upravljanja državom. Ta nova uloga Vijeća Europe kao uporišta demokratske sigurnosti čuvara ljudskih prava u europskim postkomunističkim demokracijama potvrđena je na prvom sastanku na vrhu šefova država i vlada Vijeća Europe održanom u Beču 1993. godine. Drugi sastanak na vrhu šefova država i vlada Vijeća Europe održan je 1997. u Strasbourgu, a treći u Varšavi 2005. godine. Donošenjem Varšavske deklaracije i Akcijskog plana na posljednjem, trećem sastanku u Varšavi određen je sadašnji politički mandat Vijeća Europe.¹³

¹³ Omejec, J. (2008.), *Vijeće Europe i Europska unija*, Novi informator, Zagreb, str. 50.

2.4. Tijela Vijeća Europe

2.4.1. Odbor ministara Vijeća Europe

Odbor ministara je najvažnije izvršno tijelo Vijeća Europe, zadužen je za očuvanje vrijednosti na kojima je utemeljeno Vijeće Europe te za praćenje preuzetih obveza država članica. Predstavnici u odboru su ministri vanjskih poslova. Ako ministar vanjskih poslova ne može biti nazočan zasjedanju, može se odrediti njegov zamjenik koji će nastupati umjesto njega.

Odbor ministara ima tri uloge, „vlade država članica ovlastile su Odbor da izražava pod jednakim uvjetima njihove nacionalne pristupe problemima s kojima se suočavaju europska društva, on je kolektivni forum na kojem se traže europski odgovori na te probleme, on je čuvar, zajedno s Parlamentarnom skupštinom, vrijednosti zbog kojih Vijeće Europe postoji“¹⁴. Zaključci Odbora mogu imati oblik preporuke vladama država članica te ih Odbor može pozivati da ga izvještavaju o tome što su poduzele radi provedbe takvih preporuka. Isto tako zaključci Odbora mogu poprimiti oblik konvencije ili sporazuma, pri čemu obvezuju samo one države članice koje su ih ratificirale. Odbor ministara vodi brigu o učinkovitom provođenju ratificiranih konvencija i sporazuma. Osim toga usvaja i izjave ili rezolucije, program rada i proračun Vijeće Europe. Donosi i Poslovnik kojim se određuje kvorum, način imenovanja i trajanje mandata predsjednika Odbora.

Sjednice Odbora ministara održavaju se iz zatvorenih vrata, u sjedištu Vijeća Europe. Sastaje se prije otvaranja i na početku zasjedanja Parlamentarne skupštine te u svako drugo doba kad to smatra potrebnim. Na svakom zasjedanju Parlamentarne skupštine Odbor ministara podnosi izvješća o svom radu s odgovarajućom dokumentacijom.

2.4.2. Parlamentarna skupština Vijeća Europe

Parlamentarna skupština Vijeća Europe smatra se najstarijom međunarodnom parlamentarnom višestranačkom skupštinom koja je sastavljena od demokratski izabranih članova nacionalnih parlamenata. Skupštinu čine predstavnici političkih struja u parlamentima država članica Vijeća Europe. Svoje prvo zasjedanje održala je 10. kolovoza 1949. godine. Skupština se prvotno nazivala Savjetodavna skupština Vijeća Europe, a u veljači 1994. Odbor ministara ju je preimenovao u Parlamentarnu skupštinu Vijeća Europe.

¹⁴ Omejec, J. (2008.), *Vijeće Europe i Europska unija*, Novi informator, Zagreb, str. 59.

U Odboru ministara svaka država ima jedan glas, u Parlamentarnoj skupštini broj predstavnika a time i glasova određuje prema broju stanovnika pojedine države članice.

Najveći broj glasova odnosno predstavnika je 18, a najmanji dva. Ukupan broj članova Skupštine je 636, a u Skupštini sjedi i 18 promatrača.¹⁵

Predstavnici zemalja imenuju se u Parlamentarnu skupštinu na način koji slobodno određuje svaka pojedina država članica, a mandat obnašaju sve dok su izabrani u parlamentu svoje zemlje da je predstavljaju u Skupštini. Od 1964. godine priznaju se klubovi političkih skupina u Parlamentarnoj skupštini, koji imaju određene ovlasti u skladu s Poslovníkom. Političke skupine obvezne su poštovati i unapređivati vrijednosti Vijeća Europe, posebno politički pluralizam, ljudska prava i vladavinu prava. Da bi se skupina mogla osnovati potrebna je odluka najmanje dvadeset predstavnika iz najmanje šest različitih nacionalnih izaslanstava.

Parlamentarna skupština sastaje se kvartalno na jednodnevno zasjedanje u Palači Europe u Strasbourgu. Održavaju se i proljetni sastanci u jednoj od država članica, zasjedanja su javna. Skupština se bavi aktualnim pitanjima u vezi s problemima suvremenog društva i pitanjima iz međunarodne politike, a sama odlučuje o svom dnevnom redu. Parlamentarna skupština bira suce Europskog suda za ljudska prava i povjerenika za ljudska prava.

2.4.3. Kongres lokalnih i regionalnih vlasti

Vijeće Europe osnovalo je 1957. godine Konferenciju lokalnih vlasti Europe koja je okupila izabrane predstavnike lokalnih i regionalnih zajednica u državama članicama. Konferenciju je 1994. godine zamijenio Kongres lokalnih i regionalnih vlasti koji je u statusu savjetodavnog tijela Vijeća Europe. Kongres je osnovan s namjerom da predstavlja lokalne i regionalne vlasti u državama članicama i sastoji se od dva doma, Doma lokalnih vlasti i Doma regija.

Kongres ima 315 zastupnika i isto toliko njihovih zamjenika koji su neposredno izabrani u domicilnim državama u tijela lokalne i regionalne samouprave.

Temeljni dokument Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti je Europska povelja o lokalnoj samoupravi koja je otvorena za potpisivanje 1985. godine, a stupila na snagu 1988. godine. Prihvatanjem povelje države potpisnice priznale su europska načela lokalne i regionalne samouprave u svom nacionalnom zakonodavstvu. Republika Hrvatska ratificirala je Povelju Zakonom o potvrđivanju Europske povelje o lokalnoj samoupravi. Hrvatska ima pet predstavnika u kongresu.

¹⁵ Omejec, J. (2008.), *Vijeće Europe i Europska unija*, Novi informator, Zagreb, str. 61.

2.4.4. Povjerenik za ljudska prava Vijeća Europe

Povjerenik za ljudska prava je neovisna institucija Vijeća Europe. Odgovoran je za promicanje obrazovanja, svijesti i poštovanja prema ljudskim pravima u državama članicama i za osiguranje pune i učinkovite primjene pravnih instrumenata Vijeća Europe.

Funkcija Povjerenika za ljudska prava je preventivna i nema izvršnih ovlasti. On upućuje savjete, analize i preporuke državama članicama s ciljem unapređenja njihovih nacionalnih zakonodavstava i sprečavanja povreda ljudskih prava u praksi. Njegova svrha je da ispita i utvrdi da li su vlade država poštovale njegove preporuke.

Povjerenik za ljudska prava Vijeća Europe ovlašten je posjećivati države članice Vijeća Europe radi neposrednog uvida u stvarno stanje vezano uz pojedina područja iz njegove nadležnosti.

2.4.5. Upravni odbor za ljudska prava Vijeća Europe

Upravni odbor za ljudska prava spada u jedno od najvažnijih radnih tijela Vijeća Europe vezano za pitanja ljudskih prava. Sastoji se od predstavnika 47 država članica Vijeća Europe.

Osnovna zadaća Upravnog odbora za ljudska prava je određivanje politika i suradnje u pitanjima koja se tiču ljudskih prava i temeljnih sloboda. Poseban naglasak stavlja na zadaće koje su usmjerene razvitku i promicanju ljudskih prava i unapređenju postupaka njihove zaštite, uz uvažavanje razvitka sudske prakse Europskog suda za ljudska prava.

Upravni odbor za ljudska prava održava plenarna zasjedanja, sjednice svojih specijaliziranih pododborna te nadzire njihov rad. Pododbori se mogu razvrstati u tri vrste: pododbori stručnjaka, skupine specijalista i radne skupine. Njihov djelokrug rada određuje Upravni odbor za ljudska prava, a usvaja ga Odbor ministara Vijeća Europe.

Upravni odbor za ljudska prava ima Ured i Tajništvo u Strasbourgu i oni svaki u svom djelokrugu pripremaju plenarna zasjedanja i druge sjednice.

3. EUROPSKA KONVENCIJA ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda donesena je 1950. godine u okviru Vijeća Europe. Obzirom na vrijeme i okolnosti u kojima je nastala, a to je masovno kršenje ljudskih prava za vrijeme Drugog svjetsko rata i nakon njega, Konvencija je u skladu sa temeljnim ciljevima Vijeća Europe bila pravni izraz političke volje europskih država da spriječe pojavu novih nedemokratskih režima, da se učvrsti mir i jedinstvo kontinenta uspostavljanjem jedinstvene zaštite ljudskih prava i političkih sloboda koji su uz vladavinu prava, temelj istinske demokracije.

Donošenju Konvencije prethodila je Opće deklaracija o ljudskim pravima koju je Opća skupština Ujedinjenih naroda proglasila 1948. godine. Konvencija podliježe ratifikaciji, a stupa na snagu nakon polaganja deset isprava o ratifikaciji. Za svaku državu potpisnicu koja je naknadno ratificira, Konvencija stupa na snagu na dan polaganja njezine isprave o ratifikaciji. Ratifikacija znači akt kojim država izražava svoj konačni pristanak da bude vezana Konvencijom. Svrha ratifikacije je da se ugovor, prije stupanja na snagu razmotri u nadležnim tijelima države prema njezinom unutarnjem pravu. Prva država koja je ratificirala Konvenciju bilo je Ujedinjeno Kraljevstvo.

Konvencija je stupila na snagu 3. rujna 1953. Sve države članice Vijeća Europe stranke su Konvencije, a očekuje se da će nove članice ratificirati konvenciju što je prije moguće.¹⁶ Konvencijom je uspostavljen Europski sud za ljudska prava. Osoba koja smatra da je država stranka povrijedila njihova prava prema Konvenciji, može podnijeti slučaj Sudu. Presude kojima se utvrđuju povrede obvezujuće su za dotične države i one su ih dužne izvršiti. Izvršenje presuda prati Odbor ministara Vijeća Europe, posebno kako bi osigurao isplatu iznosa koje je Sud dodijelio podnositeljima zahtjeva za naknadu štete koju su pretrpjeli.

Konvencija je imala značajan utjecaj na pravo država članica Vijeća Europe i smatra se najučinkovitijim međunarodnim ugovorom o zaštiti ljudskih prava.

¹⁶ Buergenthal, T., Shelton, D., Steward, D. (2011.), *Međunarodna ljudska prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, str. 138.

„Europska konvencija o ljudskim pravima igrala je važnu ulogu u razvoju i svijesti o ljudskim pravima u Europi. Razvoj regionalnog sustava zaštite ljudskih prava koji djeluje u cijeloj Europi može se smatrati izravnim odgovorom na blizance.“¹⁷

Prvo, nakon Drugog svjetskog rata, konvencija, koja se oslanja na nadahnuće Opće deklaracije o ljudskim pravima, može se smatrati dijelom šireg odgovora savezničkih sila u donošenju programa ljudskih prava radi sprečavanja najozbiljnijih povreda ljudskih prava koja su se dogodila tijekom Drugog svjetskog rata.

Drugo, Konvencija je bila odgovor na rast staljinizma u srednjoj i istočnoj Europi i namijenjena je zaštititi država članica Vijeća Europe od komunističke subverzije.

To jednim dijelom objašnjava neprestano pozivanje na vrijednosti i načela koja su "neophodna u demokratskom društvu" u cijeloj Konvenciji, unatoč činjenici da takva načela nisu ni na koji način definirana unutar same konvencije.

Od 7. do 10. svibnja 1948. političari, uključujući Winstona Churchilla, François Mitterranda i Konrada Adenauera, predstavnici civilnog društva, akademici, poslovni čelnici, sindikalisti i vjerski vođe sazvali su Kongres Europe u Haagu. Na kraju Kongresa izdana je deklaracija i sljedeće obećanje da će se stvoriti Konvencija. U drugom i trećem članku zavjese stoji: "Želimo Povelju o ljudskim pravima koja jamči slobodu mišljenja, okupljanja i izražavanja, kao i pravo na formiranje političke oporbe. Želimo Sud pravde s odgovarajućim sankcijama za provedbu ovoga načela Povelje.“

Konvenciju je izradilo Vijeće Europe nakon Drugog svjetskog rata i Haškog kongresa. Preko 100 parlamentaraca iz dvanaest država članica Vijeća Europe okupilo se u Strasbourgu u ljeto 1949. godine na prvom sastanku Savjetodavne skupštine Vijeća kako bi izradili "povelju o ljudskim pravima" i osnovali sud koji će je provoditi.

Britanski saborski zastupnik i odvjetnik Sir David Maxwell-Fyfe, predsjednik skupštinskog Odbora za pravna i administrativna pitanja, bio je jedan od njegovih vodećih članova i vodio je izradu Konvencije, na temelju ranijeg nacrtu koji je izradio Europski pokret. Kao tužitelj na Nirnberškom procesu, iz prve je ruke vidio kako se međunarodna pravda može učinkovito primijeniti.

¹⁷ Kuća ljudskih prava (2012.), *O Europskoj uniji kroz ljudska prava, kvalitetu demokracije i vladavinu prava*, Kerschhoffset, Zagreb, str. 60-88.

Francuski bivši ministar i borac otpora Pierre-Henri Teitgen podnio je izvješće Skupštini predlažući popis prava koja se štite, odabirom broja iz Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima o kojem je nedavno dogovoreno u New Yorku i definiranjem kako bi mogao djelovati provedbeni sudski mehanizam. Nakon opsežnih rasprava, Skupština je poslala svoj konačni prijedlog Odboru ministara Vijeća, koji je sazvaio skupinu stručnjaka za izradu same Konvencije.¹⁸

3.1. Zajamčena prava Konvencijom

„U izvornom obliku, u kojem je usvojena, Europska konvencija jamči sljedeća prava:

1. pravo na život,
2. pravo ne biti podvrgnut mučenju, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kazni,
3. slobodu od ropstva,
4. pravo na osobnu slobodu, sigurnost i pravičan postupak,
5. pravo na privatni i obiteljski život,
6. slobodu misli, savjesti i vjeroispovijedi,
7. slobodu izražavanja i mirnog okupljanja,
8. pravo na sklapanje braka i zasnivanja obitelji,
9. pravo na djelotvoran pravni lijek,
10. zabrana diskriminacije,
11. derogiranje u vrijeme izvanrednog stanja,
12. ograničenja političke djelatnosti stranaca,
13. zabrana zloupotrebe prava,
14. granice primjene ograničenja prava.“¹⁹

Katalog prava zajamčenih Konvencijom proširen je dopunskim protokolima za one države koje su njihove ugovorne stranke. Prvim protokolom dodano je pravo na vlasništvo, pravo na obrazovanje i obveza održavanja u razumnim razdobljima slobodnih i tajnih izbor. Daljnjim protokolom popis je proširen zabranom lišenja slobode zbog neispunjavanja ugovorne obveze

¹⁸ Kuća ljudskih prava (2012.), *O Europskoj uniji kroz ljudska prava, kvalitetu demokracije i vladavinu prava*, Kerschhoffset, Zagreb, str. 60-88.

¹⁹ Europska Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne Novine, 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10.

i jamstvom slobode kretanja te je zabranjen prinudni izgon državljana i kolektivno protjerivanje stranaca. Protokolom br. 6 ukinuta je smrtna kazna u mirnodopsko vrijeme. Protokol br. 13. ukida iznimku kojom se dopušta smaknuće tijekom rata, tako da je smrtna kazna nezakonita u svim okolnostima.

Prava koja su zajamčena Europskom konvencijom provode se na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Konvencija uživa status unutarnjeg prava u velikom broju ugovornih stranaka. U ugovornim strankama u kojima Konvencija ne uživa status unutarnjeg prava, potrebno je zakonodavstvo za implementaciju da bi se mogla provoditi prava koja ona jamči, osim kad postojeće nacionalno zakonodavstvo ne osigurava zaštitu usporedivih prava.

Europskom sudu moguće se obratiti samo kad unutarnje pravo ne pruža pravno sredstvo kojim se može popraviti povreda Konvencije. Ovo pravilo ima svoj temelj u zahtjevu koji postavljaju svi ugovori o ljudskim pravima, a to je da moraju biti iscrpljena raspoloživa unutarnja pravna sredstva prije nego se koriste međunarodna pravna sredstva.

3.2. Opće deklaracija i Konvencija

Nakon što je Opća skupština UN usvojila Opću deklaraciju o ljudskim pravima i kada je postalo jasno da će proteći puno vremena dok se UN sporazume o instrumentima kojima bi se Deklaracija pretvorila u obvezujući ugovor, donesena je odluka da se donese Europska konvencija. O povijesnoj povezanosti između Deklaracije i Europske konvencije govori se u proslovu Konvencije u kojem potpisnice izražavaju svoju odlučnost „kao vlade europskih država koje su vođene istinskim duhom političkih ideala i tradicije poštovanja slobode i vladavine prava, koji su njihova zajednička baština, poduzeti početne korake da bi zajednički osigurale ostvarenje određenih prava utvrđenih Općom deklaracijom“.²⁰ Danas je sustav ljudskih prava koji ustanovljuje Konvencija najstariji i najučinkovitiji od svih koji trenutno postoje.

²⁰ Europska Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne Novine, 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10.

3.3. Institucije Konvencije

Za provedbu nadzora nad primjenom Konvencije u državama ugovornicama bila su ustanovljena dva konvencijska tijela, Europska komisija za ljudska prava i Europski sud za ljudska prava. Konvencija također dodjeljuje Odboru ministara Vijeća Europe neke zadaće nadzora koje se odnose na provedbu zajamčenih prava. Parlamentarna skupština, koja se sastoji od nacionalnih parlamentaraca država članica Vijeća Europe, zahtijeva sve veću ulogu u provjeravanju ispunjavanja obveza država članica u vezi s ljudskim pravima²¹.

Europski Sud za ljudska prava sastoji se od broja sudaca koji je jednak broju visokih ugovornih stranaka Konvencije. Parlamentarna skupština Vijeća Europe bira ih na razdoblje od šest godina s popisa od tri kandidata koji daje svaka država članica Vijeća. Suci služe u svojim osobnim svojstvima i moraju biti osobe visokog morala i moraju ispunjavati uvjete koji se traže za obavljanje visokih sudačkih službi, ili biti pravnici koji su priznati kao ugledni stručnjaci.

Suci ne moraju biti državljani država članica Vijeća Europe. Dugo godina kanadski državljanin, profesor R.St.J. Macdonald, bio je sudac kojeg je predložio Lihtenštajn. Suci mogu biti ponovno izabrani, no moraju se povući kada navrše 70 godina. Tijekom svog mandata rade puno radno vrijeme i ne mogu obavljati nikakve druge djelatnosti koje su nespojive s njihovom sudačkom službom. Sjedište je stalnog Suda u Strasbourgu, sjedištu Vijeća Europe.

Prije nego što je Protokol br. 11 stupio na snagu, kojim je ukinuta Europska komisija za ljudska prava i ustanovljen stalni Sud, sve je predmete prvo razmatrala Komisija, koja je utvrđivala činjenice, odlučivala o dopuštenosti, te kod dopuštenih predmeta, pozivala podnositelja zahtjeva i tuženu državu na postizanje prijateljskog rješenja. Kada nagodba ne bi bila ostvarena, Komisija bi izradila izvješće u kojem bi iznosila činjenice i dala neobvezujuće pravno mišljenje. To je izvješće ponosila Odboru ministara koji bi donio konačnu odluku, osim kad bi Komisija, zainteresirana država ili države, podnositelj zahtjeva, uputili predmet Sudu na odlučivanje.

Nakon presude suda ili odluke Odbora ministara, Odbor ministara nadgledao je izvršenje presude ili odluke od strane države. Prema tom ranijem sustavu i pravo na individualnu tužbu i nadležnost Suda bili su fakultativni i država stranka Konvencije trebala ih je prihvatiti. Ova diskrecija ukinuta je Protokolom br. 11. Sada je Sud nadležan odlučivati o dopuštenosti, utvrđivanju činjenica i pravnim pitanjima. Odbor ministara i dalje nadgleda izvršenje presuda Suda, uz pomoć tajništva Vijeća Europe.

²¹ Europska Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne Novine, 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10.

Premda je Konvencija stupila na snagu 1953. , prvotni sud nije osnovan sve do 1959. godine. Toliko je trebalo da se prikupi osam izjava, koliko je bilo potrebno za provođenje izbora sudaca.

3.4. Konvencija i Republika Hrvatska

Republika Hrvatska potpisala je Konvenciju 6. studenoga 1996. godine. Zakon o potvrđivanju Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i njenih protokola stupio je na snagu 5. studenog 1997. godine, taj dan za Republiku Hrvatsku stupila je na snagu i sama Konvencija. Kako je ratificirala Konvenciju prije stupanja na snagu Protokola br. 11 uz Konvenciju Republika Hrvatska je prilikom polaganje isprave o ratifikaciji, priopćila dvije opsijske izjave kojima je priznala nadležnost Europske komisije za ljudska prava i Europskog suda za ljudska prava. Te izjave sadržane su u Zakonu o potvrđivanju Konvencije.

Na taj način Republika Hrvatska je priznala nadležnost Europskog suda za ljudska prava i obvezatnost njegovih presuda. Time je preuzeta i obveza izvršavanja svih konačnih presuda u sporovima u kojima je Republika Hrvatska tužena.

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda sastavni je dio hrvatskog pravnog poretka od 6. studenoga 1997. godine i sva tijela državne vlasti dužna su je primjenjivati u svom postupanju. Hrvatska državna tijela obvezna su jamčiti i štititi prava koja su zajamčena Konvencijom, a Europski sud za ljudska prava pruža supsidijarnu zaštitu, odnosno u slučajevima kada su nacionalna tijela propustila primijeniti ili su krivo primijenila neku od odredbi Konvencije.

Iz toga se izvodi zaključak da Republika Hrvatska ne ulazi u skupinu onih država potpisnica Konvencije koje krše konvencijska prava u znatnijoj mjeri. Prava svrha Konvencije da se ona svakodnevno primjenjuje pred svim tijelima hrvatske vlasti, što se u praksi najčešće odnosi na pravosudna tijela²².

²² Kontrec, D., Boić, V. (2017.), *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, Pravosudna akademija, Zagreb, str 84.

3.5. Primjena Europske konvencije pred Europskim sudom

Najprije je Konvencija dodjeljivala Sudu samo nadležnost rješavanja sporova, kasnije je Protokolom dodana ograničena savjetodavna nadležnost koja je proširena Konvencijom o ljudskim pravima i biomedicini. Danas nadležnost Suda u rješavanju sporova obuhvaća sve predmete koje podnese jedna ugovorna strana protiv druge radi povrede Konvencije, te predmete koje podnesu pojedinci, žrtve povrede prava zajamčenih Konvencijom od strane ugovorne stranke. Tužbe koje se odnose na druga prava, kao što su ona u Europskoj socijalnoj povelji, nisu u nadležnosti Suda. Sud je dobio svoju savjetodavnu nadležnost 1970., međutim u izvršavanju svoje savjetodavne nadležnosti Sud ne smije tumačiti sadržaj ili domašaj prava ili sloboda zajamčenih Konvencijom i njenim protokolima. On ne smije razmatrati bilo koja druga pitanja koja bi Sud ili Odbor ministara mogli razmatrati na temelju nekog postupka koji je započeo u skladu s Konvencijom.

„Priznavanje obveznosti pravila Europske konvencije o ljudskim pravima uskoro se pojavilo i u praksi Suda i označava sljedeću fazu u razvoju pristupa Suda temeljnim pravima. Presuda iz 1975. godine u slučaju Hauer protiv Rheinland-Pfaltz pozvala se izrijeком na Konvenciju, odnosno, na Protokol I uz Konvenciju. Spor se odnosio na uredbu Zajednice kojom je nametnuta privremena zabrana novog sađenja vinove loze. Sud je prihvatio pravo vlasništva kao temeljno pravo koje štiti Sud, našavši svoje “nadahnuće” u prvom Protokolu uz Konvenciju i zaključio kako taj ugovor, kao i ustavi država članica, predviđaju mogućnost ograničenja toga prava. Prema shvaćanju Suda, i Zajednica može ograničavati pravo vlasništva zabranom nove sadnje. Važno je da je zabrana u skladu s ciljevima koji su od općeg interesa i koje slijedi sama Zajednica, a ne utječe na samu osnovu prava vlasništva. Važnost presude je iznimna jer je to prvi put da je Sud primijenio Konvenciju, nakon čega je uslijedio sve veći broj sličnih slučajeva. Međutim, Sud je presudom u slučaju Hauer zašao u područje koje kontrolira jedan drugi, specijaliziraniji i kompetentniji sud, odnosno Europski sud za ljudska prava. Upravo je taj Sud međunarodno nadležan za primjenu i tumačenje Europske konvencije, dok Europski sud u Luksemburgu, odnosno Zajednica nije čak bila ni stranka Konvencije. Nadalje, Europski sud je Konvenciju i prava koje ona štiti tumačio u kontekstu gospodarskih sloboda i zajedničkog tržišta, a ne u kontekstu zaštite i promocije ljudskih prava. Sud je nakon presude Hauer bio u prilici ispitivati velik broj navodnih kršenja temeljnih prava od strane Zajednice, pozivajući se i na odredbe Europske konvencije²³.

²³ Usp. Crnić-Grotić, V., Sgardelli Car, N. (2010.) *Ljudska prava u Europskoj uniji u praksi Europskog suda u Luksemburgu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 60 No. 5.

4. EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

Protokolom br. 11 uz Konvenciju ustanovljeno je samo jedno tijelo za provedbu nadzora nad njezinom primjenom u državama ugovornicama, to je Europski sud za ljudska prava koji je ustrojen 1959. godine. Taj sud djeluje kao stalni sud. Sjedište suda je u Strasbourgu.

Nadzorni sustav Europskog suda za ljudska prava počiva na razlikovanju dvaju tipova zahtjeva, to su međudržavni zahtjevi i pojedinačni zahtjevi koji se odnose na povredu građanskih i političkih prava koja su sadržana u Europskoj konvenciji o ljudskim pravima. Suda je dužan osigurati da države poštuju prava i jamstva predviđena Konvencijom. Kada Sud utvrdi da je neka država povrijedila jedno ili više tih prava i jamstava, donosi presude koje su obvezujuće za svaku državu. U takvim slučajevima dotične zemlje imaju obvezu postupati po tim presudama i mijenjati svoje zakonodavstvo i administrativnu praksu kako se slične povrede ne bi ponavljale u budućnosti.

Nadležnost Europskog suda proteže se na sve predmete vezane uz tumačenje i primjenu Konvencije i dodatnih protokola. Presude koje donosi Europski sud u odnosu na države ugovornice deklaratorne su naravi. Presuda Europskog suda samo upozorava na povredu konvencijskog prava, ali ne sugerira i način njezinog ispravljanja. To je ostavljeno slobodnoj dispoziciji odgovornih država ugovornica, pod uvjetom da su mjere koje država ugovornica izabere za ispravljanje utvrđene povrede konvencijskog prava suglasne zaključcima sadržanim u presudi Europskog suda.

Sud osigurava zaštitu ljudskih prava 830 milijuna Europljana u 47 država članica Vijeća Europe koje su ratificirale Konvenciju²⁴.

Sud saslušava prijave u kojima se navodi da je država ugovornica prekršila jedno ili više ljudskih prava nabrojanih u Konvenciji ili njezinim neobaveznim protokolima u kojima je država članica stranka.

Zahtjev može podnijeti pojedinac, skupina pojedinaca ili jedna ili više drugih država ugovornica. Osim presuda, sud može donijeti i savjetodavna mišljenja. Konvencija je usvojena u kontekstu Vijeća Europe, a svih njenih 47 država članica ugovorne su strane u konvenciji. Sud je primarno sredstvo sudskog tumačenja doktrina živih instrumenata, što znači da se Konvencija tumači u svjetlu današnjih uvjeta.

²⁴ Europski sud za ljudska prava, [Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava - Europski sud za ljudska prava \(gov.hr\)](#) (30.ožujka 2021.).

Znanstvenici međunarodnog prava smatraju ESLJP najučinkovitijim međunarodnim sudom za ljudska prava na svijetu. Ipak, sud se suočio s izazovima s presudama koje nisu provele ugovorne strane, kao i s uravnoteženjem upravljanja predmetom i pristupom.

10. prosinca 1948., Ujedinjeni narodi usvojili su Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima koja ima za cilj promicanje univerzalnog priznavanja tamo navedenih prava, kako bi se ojačala zaštita ljudskih prava na međunarodnoj razini. Dana 5. svibnja 1949. u Londonu je osnovano Vijeće Europe, članovi Vijeća smatraju da UN-ova deklaracija želi osigurati univerzalno i učinkovito priznavanje i primjenu tamo navedenih prava.²⁵

Sud je osnovan 21. siječnja 1959. na temelju članka 19. Europske konvencije o ljudskim pravima kada je Parlamentarna skupština Vijeća Europe izabrala njegove prve članove. U početku je pristup sudu ograničila Europska komisija za ljudska prava, ukinuta 1998. Sud se tijekom prvih godina slabo držao i nije akumulirao puno sudske prakse, prvo je utvrdivši povredu kaznenog djela u predmetu Neumeister protiv Austrije (1968).

Konvencija tereti sud za osiguravanje poštivanja angažmana država ugovornica u vezi s konvencijom i njezinim protokolima, koji osigurava provedbu i provedbu Europske konvencije u državama članicama Vijeća Europe.

Suci se biraju na neobnovljivi devetogodišnji mandat. Broj sudaca s punim radnim vremenom koji sjede na sudu jednak je broju država ugovornica Europske konvencije o ljudskim pravima, trenutno 47. Konvencija zahtijeva da suci budu "visoko moralnog karaktera" i da imaju kvalifikacije prikladne za visoku sudačku dužnost ili biti pravnici s priznatom kompetencijom.

Svaki sudac bira se većinom glasova u Parlamentarnoj skupštini Vijeća Europe između tri kandidata koje nominira svaka država ugovornica. Suci se biraju kad god je mandatu zasjedajućeg suca istekao ili kad nova država pristupi konvenciji. Sudačka dob za umirovljenje je 70 godina, ali oni mogu i dalje obavljati dužnost sudaca sve dok se ne izabere novi sudac ili dok se slučajevi u kojima zasjedaju ne završe.²⁶

Suci izvršavaju svoje dužnosti u individualnom svojstvu i zabranjeno im je bilo kakve institucionalne ili slične veze s državom u odnosu na koju su izabrani. Da bi se osigurala neovisnost suda, suci ne smiju sudjelovati u aktivnostima koje mogu ugroziti neovisnost.

²⁵ Kuća ljudskih prava (2012.), *O Europskoj uniji kroz ljudska prava, kvalitetu demokracije i vladavinu prava*, Kerschhoffset, Zagreb, str. 60-88.

²⁶ Bodiroga-Vukobrat, N.; Barić, S. (2002.), *Povelja temeljnih ljudskih prava Europske unije s komentarom*, Zagreb, str. 44.

4.1. Organizacija Europskog Suda

Da bi se osiguralo poštovanje obveza koje su visoke ugovorne stranke preuzele Konvencijom i njenim dodatnim protokolima ustanovljen je Europski sud za ljudska prava. Njegova organizacija, sastav i nadležnost uređeni su Konvencijom i Poslovnikom suda koji je na snazi od 2005. godine. Sud se sastoji od broja sudaca koji je jednak broju visokih ugovornih stranaka.

„Sudci Europskog suda moraju biti visokog moralnog ugleda i ispunjavati uvjete koji se traže za obavljanje visokih sudačkih služba, ili pravnici priznati kao ugledni stručnjaci. Tijekom svog mandata suci ne mogu obavljati nikakve djelatnosti koje bi bile inkompatibilne s njihovom neovisnosti, nepristranosti ili sa zahtjevom punog radnog vremena njihove službe.“²⁷

Zadaća Europskog suda je poštivanje obveza država ugovornica u primjeni Konvencije. Suce bira Parlamentarna skupština većinom glasove, biraju se na razdoblje od devet godina i ne mogu biti ponovno birani. Razrješenje službe je moguće samo ako se na to odluči dvotrećinska većina ostalih sudaca.

Europskom sudu se moguće obratiti samo kad unutarnje pravo ne pruža pravno sredstvo kojim se može popraviti povreda Konvencije, što znači da moraju biti iscrpljena raspoloživa unutarnja pravna sredstva prije nego se koriste međunarodna pravna sredstva. Većinu predmeta Sud rješava u vijeću od sedam sudaca i Velikom vijeću od sedamnaest sudaca u toku od tri mjeseca od dana donošenja presude. Veliko vijeće ima značajnu ulogu u Sudu jer odlučuje o međudržavnim sporovima i pojedinačnim zahtjevima. Sud može na zahtjev Odbora ministara davati savjetodavna mišljenja, ta savjetodavna mišljenja moraju biti obrazložena i ona se upućuju Odboru ministara. Međutim, u izvršavanju svoje savjetodavne nadležnosti Sud ne smije tumačiti sadržaj prava ili sloboda koji su zajamčeni Konvencijom i njenim protokolom. Odboru ministara dostavlja se i konačna presuda, koji nadzire njeno izvršenje i ako Odbor smatra da je nadzor nad izvršenjem presude otežan, može predmet uputiti Sudu da odluči o tom pitanju.

²⁷ Europska Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne Novine, 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10.

4.2. Nadležnost Europskog Suda

Prvotno je Konvencija dodjeljivala Sudu samo nadležnost za rješavanje sporova. Protokolom br. 2 dodana je ograničena savjetodavna nadležnost koja je proširena Konvencijom o ljudskim pravima i biomedicini. Danas nadležnost Suda u rješavanju obuhvaća sve predmete koje podnese jedna ugovorna stranka protiv druge poradi povrede Konvencije, te predmete koje podnesu pojedinci, žrtve povrede prava zajamčenih Konvencijom od strane ugovorne stranke. Tužbe koje se odnose na druga prava, kao što su ona u Europskoj socijalnoj povelji, nisu u nadležnosti Suda. Sva pitanja vezana uz tumačenje i primjenu Konvencije i njenih protokola spadaju pod nadležnost Suda.

Sud je dobio svoju savjetodavnu nadležnost 1970. godine. Veliko vijeće Suda daje savjetodavna mišljenja i usvaja ih većinom glasova.

U izvršavanju svoje savjetodavne nadležnosti Sud ne smije tumačiti sadržaj ili domašaj prava ili sloboda zajamčenih Konvencijom i njenim protokolima. On ne smije razmatrati bilo koja druga pitanja koja bi Sud ili Odbor ministara mogli razmatrati na temelju nekog postupka koji je započeo u skladu s Konvencijom. Obzirom na ovu usku nadležnost Sud je zaprimio samo dva zahtjeva za savjetodavnim mišljenjima. Prvi je zahtjev tražio od suda mišljenje o sukladnosti instrumenata o ljudskim pravima koje je usvojila Zajednica nezavisnih država s Konvencijom. Sud je odlučio da zahtjev izlazi izvan domašaja njegove nadležnosti jer se odnosi na pitanje koje bi se pred Sudom moglo postaviti u nekom sporu. Svoje prvo savjetodavno mišljenje Sud je donio 2008. godine o stanovitim pravnim pitanjima koja se tiču popisa kandidata podnesenog u svrhu izbora sudaca Europskog suda za ljudska prava. Zatraženo mišljenje odnosilo se na spor između malteške vlade i Parlamentarne skupštine vezan uz sastavljanje malteškog popisa kandidata za sudsko mjesto u Sudu. Na Malteškom popisu nije bilo žena što je suprotno proklamiranoj politici Skupštine.

Mišljenje Suda bilo je da Skupština ne može propisivati dodatni kriterij za kandidate koji nije propisan Konvencijom.²⁸

²⁸ Buergenthal, T., Shelton, D., Steward, D. (2011.), *Međunarodna ljudska prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, str. 150.

4.3. Međudržavne tužbe

Država koja je ratificirala Europsku konvenciju prihvatila je i nadležnost Suda da prima tužbe drugih država stranaka o povredama tih ugovora. Država koja podnosi zahtjev ne mora dokazati da ima neki poseban interes ili da je u nekom odnosu sa žrtvom povrede ili njegovim predmetom. Europski sud je rekao: „Konvencije omogućava državama strankama da zahtijevaju provođene obveza sadržanih u Konvenciji, a da ne moraju opravdati interes koji proizlazi iz činjenice da je jedan od njihovih državljana bio oštećen mjerom na koju se one žale.“²⁹

Za međudržavne tužbe ne vrijede isti uvjeti dopuštenosti koji su propisani za privatne osobe, osim obveze iz Konvencije da moraju biti iscrpljena unutarnja pravna sredstva. U velikom broju slučajeva podnošenje međudržavnih tužbi bilo je politički motivirano, za većinu tužbi motivi su bili humanitarni razlozi. U pravilu države nisu sklone podnositi tužbe protiv drugih država jer se boje da bi taj postupak mogao biti protumačen kao neprijateljski čin, te da bi negativno utjecao na njihove diplomatske odnose.

4.4. Privatne tužbe

Pojedinac također ima pravo podnijeti tužbu Sudu protiv ugovorne stranke optužujući je za povredu Konvencije. Nekad je bilo potrebno da ugovorna stranka izjavi kako prihvaća pravo na privatnu tužbu, no ona je postala automatski dostupna Protokolom br.11. Sada sud može zaprimiti zahtjev bilo koje fizičke osobe, nevladine organizacije ili skupine pojedinaca koji tvrde da su žrtve povrede prava priznatih u Konvenciji ili dodatnih protokolima. Pravo na podnošenje privatnih tužbi imaju i fizičke i pravne osobe, ali mora biti riječ o povredi koju je moguće pripisati ugovornoj stranci. Europski sud sa ljudska prava proglasio je nedopuštenim predmete protiv država koje su sudjelovale u NATO-ovim i UN-ovim djelovanjima na Kosovu. Sud je zauzeo stajalište da odgovornost treba pripisati tim organizacijama, a ne pojedinim državama jer je Vijeće sigurnosti imalo vrhovnu vlast i nadzor, a NATO stvarnu zapovjednu odgovornost za odgovarajuća operativna pitanja.

Prema Konvenciji sud može razmatrati neki predmet samo nakon što tu su iscrpljena sva raspoloživa domaća pravna sredstva, Sud neće razmatrati nijedan pojedinačni zahtjev koji je

²⁹ Usp., presuda od 18.siječnja 1978., Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva.

anoniman, neće razmatrati ni ako je predmet isti kao neki predmet kojeg je Sud već ispitivao. Isto tako Sud će proglasiti nedopuštenim svaki pojedinačni zahtjev koji smatra inkompatibilnim s odredbama Konvencije.

Dopuštenost tužbe temeljem članka 34. prvo ispituje sudski izvjestitelj, koji tužbu može proslijediti odboru od 3 suca kada nađe smetnje dopuštenosti. Odbor se može složiti i jednoglasno zaključiti da je tužba nedopuštena. Kad sudski izvjestitelj smatra da tužba nije nedopuštena ili odluka odbora nije jednoglasna, tužba se dostavlja vijeću od sedam sudaca koji će u pravilu odlučivati o svim pitanjima dopuštenosti, osnovanosti i naknade štete.

4.5 Tumačenje zajamčenih prava

Europski sud za ljudska prava postao je sud za građanska i politička prava Europe, te je ima mogućnost tumačiti većinu prava zajamčenih Konvencijom. Najveći broj predmeta koje je Sud razmatrao su pitanja pravičnog postupka, a manje se bavio političkim i kulturalnim pitanjima kao što je pitanje državne zabrane nošenja marama u državnim školama i ustanovama. Sud je odlučivao o brojnim pitanjima koja se tiču prava vlasništva. Morao je tumačiti i primijeniti članak 15. koji dopušta državama strankama da u vrijeme rata ili drugo nacionalnog izvanrednog stanja derogiraju neke svoje obveze temeljem Konvencije. Ovdje je Sud stavio do znanja da iako države stranke imaju slobodu procjene u prosuđivanju činjenica koje se tiču postojanja izvanrednog stanja i potrebe da se ukinu prava koja Konvencija jamči, države ne uživaju neograničenu ovlast u tom pogledu.

Članak 57. dopušta državama strankama da stavljaju rezerve kada pristupaju Konvenciji propisujući neke uvjete, određuje da se takve rezerve mogu staviti na svaku odredbu Konvencije koja nije u skladu s nekim zakonom koji je u tom času na snazi unutar države koja stavlja rezervu. Isto tako zahtijeva da država koja stavlja rezervu, uz rezervu priloži kratak prikaz zakona na koji se odnosi.³⁰

³⁰ Buergenthal, T., Shelton, D., Steward, D. (2011.), *Međunarodna ljudska prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, str. 178.

5. EUROPSKA SOCIJALNA POVELJA

Europska socijalna povelja, kao i Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava, donesena je pod okriljem Vijeća Europe. Ona predstavlja nadopunu Konvencije time što stvara sustav zaštite gospodarskih i socijalnih prava.

Otvorena je za potpisivanje 1961. godine u Torinu, a stupila je na snagu 26. veljače 1965. god. Europska socijalna povelja usvojena je i otvorena za potpisivanje u Torinu 1961. godine, a stupila je na snagu 26. veljače 1965. Svih 47 zemalja članica Vijeća Europe potpisalo je izvornu Povelju ili njenu izmijenjenu verziju, a 39 zemalja članica ratificiralo je jednu od verzija Povelje.³¹

Socijalna povelja razvila se kroz dva dalja instrumenta. Dodatni protokol uz Europsku socijalnu povelju, kojim je ustanovljen sustav kolektivnih žalbi zaključen je 9. studenog 1995., a stupio je na snagu 1. srpnja 1998., te danas ima 14 država stranaka. Konačno izmijenjena Socijalna povelja koja je otvorena za potpisivanje 1996., osuvremenila je ranije dokumente i dodala neka nova prava. Izmijenjena Povelja stupila je snagu 01. srpnja 1999. godine i ima 22 države članice. Izmijenjena Povelja proglašava listu od 31 kategorije prava i načela, uključujući i pravo na rad, pravične radne uvjete, sigurnost na radu, pravičnu plaću, organiziranje te pravo na kolektivno pregovaranje. Proglašava prava djece, mladeži i radnica na zaštitu. Priznaje prava obitelji na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu, pravo majki i djece na ekonomsku i socijalnu zaštitu, kao i pravo radnika migranata i njihovih obitelji na zaštitu i pomoć. U Povelji su navedena i dodatna prava kao što su pravo na profesionalno usmjeravanje i izobrazbu, zdravstvenu zaštitu, pravo na socijalnu sigurnost, socijalnu i medicinsku pomoć, te pravo korištenja usluga socijalnih službi. Izmijenjena Povelja predviđa da svaka starija osoba ima pravo na socijalnu zaštitu i sadrži jamstvo u slučaju otpuštanja s posla. Pružena je zaštita dostojanstva na poslu, protiv diskriminacije vezane uz obiteljske odgovornosti. Svakomu je zajamčeno pravo na stanovanje.

³¹ Buergenthal, T., Shelton, D., Steward, D. (2011.), *Međunarodna ljudska prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, str. 179.

5.1. Pravne obveze koje preuzimaju ugovorne stranke

„Ugovorne stranke kao cilj politike koju će, na nacionalnoj i međunarodnoj razini, slijediti svim primjerenim sredstvima prihvaćaju ostvarenje uvjeta u kojima će osigurati učinkovito ostvarivanje sljedećih prava i načela:

1. Svatko treba imati mogućnost zarađivati za svoj život slobodno izabranim radom.
2. Svi zaposlenici imaju pravo na pravične radne uvjete.
3. Svi zaposlenici imaju pravo na sigurnost i zaštitu zdravlja na radu.
4. Svi zaposlenici imaju pravo na pravičnu plaću koja će njima, kao i njihovim obiteljima, osigurati dostojan životni standard.
5. Svi zaposlenici i poslodavci, radi zaštite svojih ekonomskih i socijalnih interesa, imaju pravo slobodno se udružiti u nacionalne ili međunarodne organizacije.
6. Svi zaposlenici i poslodavci imaju pravo na kolektivno pregovaranje.
7. Djeca i mladež imaju pravo na posebnu zaštitu od fizičkih i moralnih opasnosti kojima su izloženi.
8. Zaposlenice u slučaju majčinstva, kao i ostale zaposlenice kada je to potrebno, imaju pravo na posebnu zaštitu na radu.
9. Svatko ima pravo koristiti odgovarajuće pogodnosti profesionalnog usmjerenja kako bi mu se pomoglo izabrati zanimanje koje odgovara njegovim sposobnostima i interesima.
10. Svatko ima pravo koristiti odgovarajuće pogodnosti profesionalne izobrazbe.
11. Svatko ima pravo koristiti sve mjere koje mu omogućavaju ostvarenje najboljeg dostupnog zdravstvenog standarda.
12. Svi zaposlenici i od njih uzdržavane osobe imaju pravo na socijalnu sigurnost.
13. Svatko bez dovoljno sredstava za život ima pravo na socijalnu i medicinsku pomoć.
14. Svatko ima pravo koristiti se uslugama socijalnih službi.
15. Svaka invalidna osoba ima pravo na profesionalnu izobrazbu i na socijalnu i profesionalnu rehabilitaciju, neovisno o podrijetlu i naravi njene invalidnosti.
16. Obitelj kao osnovna jedinica društva, radi osiguranja svog punog razvoja, ima pravo na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu.
17. Majka i dijete, neovisno o bračnom stanju i obiteljskim odnosima, imaju pravo na primjerenu socijalnu i ekonomsku zaštitu.
18. Državljeni svake ugovorne stranke imaju pravo obavljati plaćenu djelatnost na teritoriju svake druge ugovorne stranke pod jednakim uvjetima kao i njeni državljani, osim u

slučajevima ograničenja uvjetovanih ozbiljnim razlozima gospodarskog i socijalnog karaktera.

19. Radnici migranti, državljani jedne od ugovornih stranaka, kao i njihove obitelji, imaju pravo na zaštitu i pomoć na teritoriju svake druge ugovorne stranke.“³²

5.2. Međunarodne mjere za provedbu prava iz Povelje

Povelja ustanovljuje sustav izvješćivanja za nadzor nad izvršavanjem obveza od strane država te sustav kolektivnih žalbi. Prema novom sustavu izvješćivanja kojeg je ustanovio Odbor ministara, a koji je na snazi od 31. listopada 2007., odredbe Povelje iz 1961., i izmijenjene Povelje podijeljene su u četiri tematske skupine. Države su dužne podnijeti godišnje izvješće o tim odredbama na način da svaka odredba bude obuhvaćena izvješćem jednom u četiri godine.

Izvješća država razmatra Europski odbor za socijalna prava koji čine 15 stručnjaka najvišeg integriteta, te priznate stručnosti iz područja međunarodnih socijalnih pitanja. Bira ih Odbor ministara na razdoblje od šest godina s mogućnošću ponovnog izbora na još jedan mandat. Odbor ocjenjuje jesu li države poštivale obveze i objavljuje svoje zaključke i odluke u godišnjem izvješću.

Ukoliko država ništa ne poduzme po odluci Odbora kojom je utvrđeno da ne izvršava obveze, Odbor ministara može državi uputiti preporuku u kojoj traži promjenu stanja u državi zakonodavstvu ili praksi. Odboru ministara u radu pomaže Odbor vlada koji čine predstavnici vlada država stranaka Povelje, te promatrači koji predstavljaju europske organizacije poslodavaca i sindikate³³.

³² Puljiz, V. (1998.) *Europska socijalna povelja, Revizija za socijalnu povelju*, Vol.5, No.4.Zagreb.

³³ Buergenthal, T., Shelton, D., Steward, D. (2011.), *Međunarodna ljudska prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, str. 184.

6. DRUGI UGOVORI VIJEĆA EUROPE O LJUDSKIM PRAVIMA

6.1. Europska Konvencija protiv mučenja

Pod okriljem Vijeća Europe, 26. studenog 1987. godine usvojena je Europska konvencija o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja. Ratificirale su je sve zemlje članice Vijeća Europe. Prema odredbama Protokola br. 1. uz Konvenciju protiv mučenja, druge države koje nisu članice Vijeća Europe mogu joj pristupiti na poziv Odbora ministara.

Dok se Konvencija protiv mučenja u svom proslavu poziva na članak 3. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava, sama Konvencija ne pokušava definirati svoj predmet, te ne sadrži nikakve materijalne odredbe o mučenju, nečovječnom ili ponižavajućem postupanju i kažnjavanju. Ti su vidovi, kao i razmatranje pojedinačnih zahtjeva, prepušteni Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i Sudu. Europski Sud u svojoj sudskoj praksi polazi od definicije mučenja koja je sadržana u UN-ovoj Konvenciji protiv mučenja. Cilj Konvencije protiv mučenja je pojačati zaštitu osoba koje su lišene slobode stvaranjem neljudskog mehanizma preventivnog karaktera.

Konvencija uspostavlja Europski odbor za sprečavanje mučenja i neljudskog i ponižavajućeg postupanja koji čine neovisni i nepristrani stručnjaci čiji je broj jednak broju zemalja članica, a koji će putem posjeta provjeravati postupanje prema osobama lišenih slobode kako bi jačao zaštitu tih ljudi od mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja.

Odbor u izvršavanju svojih zadataka djeluje strogo povjerljivo. Odbor će izdati javno priopćenje samo kad država ne surađuje ili odbije popraviti stanje temeljem preporuka Odbora. Naravno, sama država može zatražiti objavljivanje izvješća Odbora, zajedno sa svojim primjedbama. Tako je objavljeno oko 84 izvješća. Pored toga godišnja izvješća koja Odbor dostavlja Odboru ministara dostupna su kao javni dokument.³⁴

Odbor organizira periodičke posjete ugovornim strankama, ali može organizirati i ad hoc posjete ovisno o potrebama u danim okolnostima. Odbor će izvijestiti zainteresiranu državu o svojoj namjeri obavljanja posjeta, ali nije obavezan obavijestiti je o točnom vremenu posjete.

³⁴ Buergenthal, T., Shelton, D., Steward, D. (2011.), *Međunarodna ljudska prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, str. 188.

Opravdane su samo one primjedbe vlade u vezi s vremenom ili mjestom posjeta koje se temelje na razlozima nacionalne obrane, javne sigurnosti, velikih nereda, zdravstvenog stanja osobe ili hitnosti istrage ozbiljnog kaznenog djela koje je u tijeku. U takvim slučajevima država treba poduzeti sve korake kako bi Odboru omogućila posjet što je prije moguće.

6.2. Zaštita nacionalnih manjina

Pitanje nacionalnih manjina postaje sve važnije unutar Vijeća Europe tijekom 1980-ih godina jer su se etnički sukobi ponovno pojavili u toj regiji. Europska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima predstavlja prvi pokušaj Vijeća Europe u pružanju zaštite takvim skupinama.

Povelja o jezicima usvojena je 5. studenog 1992., na snazi je od 1. ožujka 1998., a prihvatila ju je gotovo polovica zemalja članica Vijeća Europe. Ciljevi su ovog sporazuma zaštita i promicanje povijesnih regionalnih ili manjinskih jezika u Europi, te poštivanje prava na uporabu regionalnog ili manjinskog jezika u privatnom i javnom životu.

Povelja o jezicima ima strukturu sličnu Europskoj socijalnoj povelji. Ona proglašava sljedeće ciljeve i načela koje su ugovorne stranke obvezne primjeniti:

- poštivanje integriteta zemljopisnog područja svakog jezika i promicanje,
- pogodovanje i poticanje uporabe regionalnih ili manjinskih jezika u govoru i pismu, u javnom i privatnom životu.

III. dio Povelje utvrđuje brojne posebne mjere za promicanje uporabe regionalnih ili manjinskih jezika u javnom životu³⁵. Svaka ugovorna stranka obvezuje se primjenjivati minimalno trideset i pet stavaka ili podstavaka koje izabere među tim mjerama.

Svaka ugovorna stranka mora navesti u svojim instrumentima o ratifikaciji, prihvaćanju ili potvrdi svaki regionalni ili manjinski jezik ili službeni jezik koji se rjeđe koristi na cjelokupnom ili dijelu područja države, a na koje će se primjenjivati izabrane odredbe. Ugovorne stranke dužne su podnijeti periodična izvješća koja razmatra odbor stručnjaka. Skupine ili udruge unutar ugovorne stranke mogu dostaviti odboru informacije ili primjedbe o provedbi obveza od strane države s obzirom na III. dio Povelje. Na temelju državnog izvješća i drugih dobivenih informacija, odbor sastavlja izvješće za Odbor ministara koji može donijeti preporuke. Odbor ministara imenuje članove stručnjaka, po jednog iz svake ugovorne stranke.

³⁵ Europska Socijalna Povelja, (1996.) Centar za razvoj neprofitnih organizacija, Zagreb.

6.3. Povelja o temeljnim pravima EU-a

Povelja o temeljnim pravima Europske unije ugrađuje određena politička, socijalna i ekonomska prava za građane i stanovnike Europske unije u pravo EU. Izrađen je Europskom konvencijom, a 7. prosinca 2000. svečano su ga proglasili Europski parlament, Vijeće ministara i Europska komisija. Međutim, njegov tadašnji pravni status bio je neizvjestan i nije imao puni pravni učinak sve do stupanja na snagu Lisabonskog ugovora 1. prosinca 2009.³⁶

Prema Povelji, Europska unija mora djelovati i donositi zakone u skladu s Poveljom, a EU sudovi će ukinuti zakonodavstvo koje su usvojile institucije EU-a koje je u suprotnosti s njim. Povelja se primjenjuje na institucije Europske unije i njezine države članice prilikom provedbe zakona Europske unije.

Ugovor o osnivanju Europske ekonomske zajednice (Rimski ugovor) nije sadržavao nikakvo pozivanje na temeljna ili ljudska prava. Ugovor o EEZ napisan je nekoliko godina nakon neuspjeha Ugovora o Europskoj obrambenoj zajednici i Ugovora o Europskoj političkoj zajednici. Potonji ugovor sadržavao je odredbe o pravima, a Craig i de Búrca tvrde da su, u svjetlu tog neuspjeha, autori Ugovora o EEZ-u željeli izbjeći bilo kakve implicitno političke elemente. Međutim, ideja da će čisto ekonomski kraj novog Ugovora o EEZ-u vjerojatno imati bilo kakve implikacije na temeljna prava uskoro će biti testirana.

Ubrzo nakon stupanja na snagu Ugovora o EEZ-u, Zajednica se uspostavila kao glavni politički subjekt s posljedicama politike izvan svojih ekonomskih ciljeva. Godine 1964. Europski sud pravde donio je odluku u predmetu Costa protiv ENEL-a, u kojoj je Sud odlučio da pravo Unije treba imati prednost nad proturječnim nacionalnim pravom.³⁷

To je značilo da nacionalne vlade nisu mogle pobjeći onome o čemu su se dogovorile na europskoj razini donošenjem proturjećnih domaćih mjera, ali također je potencijalno značilo da zakonodavac EEZ-a može nesmetano donositi zakonska ograničenja nametnuta odredbama temeljnih prava sadržanih u ustavima država članica.

Ovo je pitanje došlo na vrh 1970. godine u slučaju Internationale Handelsgesellschaft kada je njemački sud presudio da je dio zakona EEZ-a kršio njemački temeljni zakon. Na referencu njemačkog suda, ECJ je presudio da, iako primjena prava Unije ne može ovisiti o njegovoj

³⁶ Rudolf, D. (2009.), *Lisabonski ugovor Europske unije*, Adrias, sv.16., str. 20.

³⁷ Bodiroga-Vukobrat, N.; Barić, S. (2002.), *Povelja temeljnih ljudskih prava Europske unije s komentarom*, Zagreb, str. 79.

dosljednosti s nacionalnim ustavima, temeljna prava čine "sastavni dio općih načela prava" i da bi ta nedosljednost s temeljnim pravima mogao biti temelj uspješnog osporavanja europskog zakona.³⁸

Presuđujući kao u presudi *Internationale Handelsgesellschaft*, Sud je zapravo stvorio doktrinu nepisanih prava koja su vezala institucije Zajednice. Iako su sudsku praksu o temeljnim pravima institucije odobrile 1977. godine i izjava o tome uvrštena je u Ugovor iz Maastrichta tek je 1999. Europsko vijeće formalno je krenulo u pokretanje postupka izrade nacrtu zakona, kodificirani katalog temeljnih prava za EU.³⁹

Europska unija je u lipnju 1999. godine donijela odluku o izradi Povelje o temeljnim pravima kako bi se priznala sva prava koja pripadaju građanima Unije, koja su ustvari sadržana u Europskoj konvenciji o ljudskim pravima, Europskoj socijalnoj povelji, te ostalim instrumentima za zaštitu ljudskih prava.

Radna skupina koja je bila sastavljena od 62 predstavnika vlada država članica, zajedno s predstavnicima Komisije, Parlamenta i nacionalnih parlamenata, izradila je nacrt Povelje, koja je proglašena na zasjedanju Vijeća Europske unije u Nici 18. prosinca 2000. Povelja nije usvojena u obliku ugovora jer nije postojala suglasnost između država članica.

Europski parlament donio je preporuku da se ona inkorporira u Ugovor o EU, a s time se Komisija složila. Komisija je također u svom mišljenju navela kako Povelju trebamo smatrati, što vrijedi i za Europski sud, važnim izvorom obvezujućih načela o temeljnim pravima.

„U Proslavu Povelje se navodi da je njen cilj ojačati zaštitu temeljnih prava, društveni napredak, te znanstveni i tehnološki razvoj, tako da ta prava budu vidljivija u Povelji, te potvrditi ona prava koja proizlaze iz ustavnih tradicija i međunarodnih obveza zajedničkih državama članicama, Ugovora o Europskoj uniji, Ugovora Zajednice, Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Socijalnih povelja koje su usvojile Zajednica i Vijeće Europe, te sudske prakse Suda europskih zajednica i Europskog suda za ljudska prava“.⁴⁰

³⁸ Bodiroga-Vukobrat, N.; Barić, S. (2002.), *Povelja temeljnih ljudskih prava Europske unije s komentarom*, Zagreb, str. 79.

³⁹ Rudolf, D. (2009.), *Lisabonski ugovor Europske unije*, Adrias, sv.16., str. 21.

⁴⁰ Buergenthal, T., Shelton, D., Steward, D. (2011.), *Međunarodna ljudska prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, str. 200.

Prava zajamčena Poveljom podijeljena su u šest kategorija ili poglavlja:

- dostojanstvo,
- slobode,
- jednakost,
- solidarnost,
- građanska prava i
- pravosuđe.

U poglavljima I., III. I VI. ponovljena su prava koja se nalaze u Europskoj konvenciji, a u nekim slučajevima jamstva iz Povelje šira su od onih iz Konvencije, kao što je članak Povelja koji jamči pravo na prigovor savjesti kad je riječ o služenju vojnog roka. Druga prava koja se nalaze u Povelji, a nema ih u Konvenciji su: zabrana trgovanja ljudima, zaštita osobnih podataka, poštivanje akademske slobode, sloboda poduzetništva, prava djece, starijih i invalidnih osoba.

Najveća novina nalazi se u V. poglavlju Povelje koje je naslovljeno „Građanska prava“. To poglavlje sadrži katalog političnih prava i načela demokratske vladavine: pravo na glasovanje i kandidiranje na lokalnim izborima i izborima za Europski parlament, pravo na dobru upravu, pravo na pristup dokumentima, pravo na podnošenje peticije te pravo na diplomatsku i konzularnu zaštitu. U posljednjem poglavlju koje je naslovljeno „Opće odredbe“ u članku 51. navedeno je da se odredbe Povelje odnose na institucije i dužnosnike Unije, uz poštivanje načela supsidijarnosti i na države članice kada primjenjuju pravo Unije.

Pododbor za ljudska prava Europskog parlamenta donio je odluku o izradi godišnjih izvješće o stanju temeljnih prava u Europskoj uniji. Godišnja izvješća pomažu Europskom parlamentu u vršenju njegove uloge kod pokretanja sustava upozorenje uvedenog člankom 7. Ugovora o EU u slučaju ozbiljne opasnosti povrede temeljnih prava od strane države članice.

Premda Povelja o temeljnim pravima izvorno nije pravno obvezujuća, Europski sud i Prvostupanjski sud počeli su se na nju pozivati u svojim presudama iz 2006. i 2007.

6.4. Ljudska prava i biomedicina

Europska konvencija o ljudskim pravima i biomedicini, usvojena je 4. travnja 1997. , na snazi od 1999., prvi je pravno obvezujući međunarodni tekst čiji je cilj zaštita ljudskih prava nizom načela i pravila vezanih uz bioetiku. Konvencija proglašava da interesi i dobrobit ljudskog bića imaju prednost nad samim interesom društva ili znanosti. Ona zabranjuje svaki oblik diskriminacije na temelju genetskog naslijeđa osobe, te dopušta testove koji pretkazuju

genetske bolesti ili služe za identifikaciju samo u zdravstvene svrhe. Konvencija dopušta zahvate usmjerene preinaci ljudskog genoma samo za preventivne, dijagnostičke ili terapijske svrhe i samo ako mi cilj nije uvođenje bilo kakvih preinaka u genomu bilo kojeg potomka. Konvencija iscrpno i precizno propisuje pravila vezana uz medicinska istraživanja, osobito za osobe koje nisu sposobne dati svoju suglasnost. Zabranjuje stvaranje ljudskih embrija u istraživačke svrhe i zahtijeva odgovarajuću zaštitu embrija u zemljama u kojima su dopuštena in-vitro istraživanja.

Sukladno s naglašavanjem ljudskog dostojanstva, Konvencija inzistira na tome da ljudsko tijelo i njegovi dijelovi ne smiju biti izvor novčane dobiti. Države ugovorne stranke dužne su poduzeti nacionalne mjere kako bi osigurale sudsku zaštitu, naknadu štete i sankcije radi poštivanja prava iz Konvencije.

Dodatni Protokol o zabrani kloniranja ljudskih bića, koji je stupi na snagu 2001., zabranjuje svaki postupak namijenjen stvaranju ljudskog bića genetski istovjetnog drugom ljudskom biću, bilo živom ili mrtvom. On ne dopušta nikakve iznimke od ove zabrane.⁴¹

6.5. Konvencija o borbi protiv trgovanja ljudima

Konvencija o borbi protiv trgovanja ljudima je usredotočena na zaštitu žrtava trgovanja ljudima, te ima za cilj sprečavanje trgovanja i kažnjavanje počinitelja. Konvencija se jednako primjenjuje na žene, muškarce i djecu, na sve oblike iskorištavanja, te obuhvaća sve oblike trgovanja ljudima, nacionalne i međunarodne, povezane ili nepovezane s organiziranim kriminalom. Žrtvama trgovanja mora se pružiti fizička i psihološka pomoć, te podrška za njihovo ponovno uključanje u društvo. Treba im se pružiti medicinska pomoć, savjetovanje i informiranje te prikladan smještaj.

Trgovanje ljudima mora se tretirati kao kazneno djelo, a trgovci i njihovi pomoćnici kazneno goniti. Privatni život i sigurnost trgovanja mora biti zaštićena za vrijeme trajanja sudskog postupka. Konvencija priznaje mogućnost kriminalnog gonjenja onih koji su koristili usluge žrtve ako su znali da je ta osoba žrtva trgovanja ljudima.

⁴¹ Buergenthal, T., Shelton, D., Steward, D. (2011.), *Međunarodna ljudska prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, str. 193.

7. MEĐUNARODNA POVELJA O LJUDSKIM PRAVIMA

Međunarodnu povelju o ljudskim pravima čine pored odredbi o ljudskim pravima Povelje UN-a, Opća deklaracija o ljudskim pravima i njihovi fakultativni protokoli.

Prijedlozi da se Povelji doda „Povelja o pravima“ ili „Deklaracija o bitnim pravima čovjeka“ izneseni su ali nisu usvojeni na Konferenciji u San Franciscu. Ti su prijedlozi ponovno izneseni već na prvom zasjedanju Ujedinjenih naroda. Odmah potom novo stvorena Komisija za ljudska prava bila je zadužena izraditi međunarodnu povelju o ljudskim pravima.

Komisija je ubrzo priznala da će biti relativno lako usvojiti tekst upozoravajuće deklaracije, ali da će biti mnogo teže postići dogovor o tekstu pravno obvezujućeg ugovora. Stoga je Komisija odlučila najprije poraditi na deklaraciji, te se potom pozabaviti izradom nacrtu jednog ili više ugovora. Taj je pristup doveo do Opće deklaracije o ljudskim pravima, koju je Opća skupština UN usvojila 10. prosinca 1948. godine. Trebalo je proći još 18 godina da Skupština usvoji ugovore, dva Pakta i Fakultativni protokol, i da oni budu otvoreni za potpisivanje.

7.1. Opća deklaracija o ljudskim pravima

„Sva se ljudska bića rađaju slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima“, proglašava članak 1. Opće deklaracije, a članak 28. dodaje „svatko je ovlašten na socijalni i međunarodni poredak u kojem se prava i slobode proglašene u ovoj Deklaraciji mogu u potpunosti ostvariti“.

Opća deklaracija je prvi obuhvatni instrument o ljudskim pravima koji je proglasila neka globalna međunarodna organizacija. Zbog svog moralnog statusa, te pravnog i političkog značaja koji je zadobila tijekom godina, Deklaracija je svrstana uz Magna Cartu, francusku Deklaraciju o pravima čovjeka i američku Deklaraciju nezavisnosti, kao miljokaz u borbi ljudskog roda za slobodu i ljudsko dostojanstvo. Njen je dug tim velikim povijesnim dokumentima očit.

7.1.1. Prava i slobode

Opća deklaracija proglašava građanska, politička, gospodarska, socijalna i kulturna prava. Njen katalog građanskih i političkih prava uključuje pravo na život, slobodu i sigurnost osobe, zabranu ropstva, mučenja i okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupka, pravo ne biti podložan samovoljnom uhićenju, pritvaranju ili progonstvu, pravo na pravično suđenje i u

građanskim i u kaznenim stvarima, pretpostavku nevinosti i zabranu primjene ex post facto zakona i kazni.

Deklaracija priznaje pravo na privatnost i pravo na posjedovanje imovine. Ona proglašava slobodu govora, vjeroispovijedi, udruživanja i slobodu kretanja. Sloboda kretanja uključuje pravo svakoga napustiti bilo koju zemlju, uključujući vlastitu i vratiti se u svoju zemlju.

Deklaracija proglašava važna politička prava koja uključuju pravo pojedinca da sudjeluje u upravljanju svoje zemlje, izravno ili putem slobodno izabраниh zastupnika. Ta odredba proglašava da će volja naroda biti osnova autoriteta vladavine, te zahtijeva povremene i istinske izbore na osnovi općeg prava glasa. Svatko kao pripadnik društva, ovlašten je na ostvarenje, kroz nacionalne mjere i međunarodnu suradnju, a u skladu s organizacijom i sredstvima svake države, gospodarskih, socijalnih i kulturnih prava neophodnih za svoje dostojanstvo i slobodan razvoj svoje osobnosti.

Potom Deklaracija proglašava pravo pojedinca na socijalnu sigurnost na rad i na zaštitu od nezaposlenosti, na jednaku plaću za jednak rad i na pravednu i zadovoljavajuću naknadu koja njemu i njegovoj obitelji osigurava život vrijedan ljudskog dostojanstva i potpomognut, ako je potrebno drugim sredstvima društvene zaštite. Priznaje pravo na odmor i dokolicu, uključujući razložno radno vrijeme i povremeni plaćeni godišnji odmor. Svatko ima pravo na standard života primjeren zdravlju i blagostanju njega i njegove obitelji. Deklaracija također priznaje pravo pojedinca na sigurnost u slučaju nezaposlenosti, bolesti, nemoći, udovištva, starosti ili drugog nedostatka za život u okolnostima izvan njegova nadzora.

Deklaracija određuje da će školovanje biti besplatno. Školovanje treba biti usmjereno prema punom razvoju ljudske osobnosti i jačanju poštovanja ljudskih prava i temeljnih sloboda. Ono treba promicati razumijevanje, toleranciju i prijateljstvo među svim narodima, rasnim i vjerskim skupinama te treba pomagati aktivnostima Ujedinjenih naroda na održanju mira.

Deklaracija određuje i kulturna prava te navodi, da svako ljudsko biće ima pravo slobodno sudjelovati u kulturnom životu zajednice, uživati u umjetnostima i imati udjela u znanstvenom napretku i njegovim blagodatima.

Deklaracija priznaje da prava koja ona proglašava nisu apsolutna. Ona dopušta državi proglasiti zakone koji ograničavaju vršenje tih prava, pod uvjetom da je njihov jedini cilj osiguranje dužnog priznavanja i poštovanja prava i sloboda drugih i zadovoljenja pravednih zahtjeva moralnosti, javnog poretka i općeg blagostanja u demokratskom društvu⁴²

⁴² Buergenthal, T., Shelton, D., Steward, D. (2011.), *Međunarodna ljudska prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, str. 36.

7.1.2. Pravni učinak i politički značaj

Opća deklaracija nije ugovor. Opća skupština UN-a usvojila ju je kao rezoluciju koja nema nikakvu pravnu snagu. Njen je cilj, prema njenom proslavu, osigurati zajedničko razumijevanje ljudskih prava i temeljnih sloboda na koje upućuje Povelja UN, te služiti kao zajednički standard postignuća za sve narode i sve nacije.

Tijekom desetljeća nakon njena usvajanja 1948., Deklaracija je doživjela dramatičnu transformaciju. Danas bi tek poneki međunarodni pravnik nijekao da je Deklaracija normativni instrument koji stvara barem neke pravne obveze za države članice UN-a. Spor o njenom pravnom karakteru ne odnosi se toliko na tvrdnje da ona nema nikakvu pravnu snagu koliko na pitanja jesu li sva prava koja ona proglašava obvezujuća i pod kojim uvjetima, te proizlazi li njen obvezujući karakter iz njenog statusa kao autoritativnog tumačenja obveza u pogledu ljudskih prava sadržanih u Povelji UN-a, ili njenog statusa kao izvora općih načela prava.

Proces transformacije Opće deklaracije od neobvezujuće preporuke do instrumenta koji ima normativni karakter dogodio se, barem djelomice, jer je u izradi i usvajanju paktova u UN-a došlo do zastoja od gotovo dva desetljeća. Tijekom tog razdoblja potreba za autoritativnim standardom koji bi definirao obveze država članica UN-a prema ljudskim pravima postala je još hitnija. Kako je vrijeme prolazilo Deklaracija je sve češće korištena u tu svrhu. Kad god su se vlade, UN ili druge međunarodne organizacije htjele pozvati na norme o ljudskim pravima ili osuditi njihove povrede, one bi upućivale i oslanjale se na Deklaraciju kao primjenjivi standard. Tako je Deklaracija počela simbolizirati ljudska prava kako ih shvaća međunarodna zajednica, te je jačalo uvjerenje da sve vlade imaju obvezu osigurati uživanje prava koja Deklaracija proglašava⁴³.

Deklaracija se smatra autoritativnim tumačenjem Povelje UN, koje iščitava značenje fraze ljudska prava i temeljne slobode, za koje su se države članice suglasile u Povelji da će ih promicati i poštovati. Opća deklaracija povezana je s Poveljom kao dio ustavne strukture svjetske zajednice. Deklaracija je, kao autoritativno nabranje ljudskih prava, postala osnovna sastavnica međunarodnog običajnog prava koja obvezuje sve države, a ne samo članice Ujedinjenih naroda.⁴⁴

⁴³Buergenthal, T., Shelton, D., Steward, D. (2011.), *Međunarodna ljudska prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, str. 37.

⁴⁴Ibidem, str. 39.

7.2. Međunarodni paktovi o ljudskim pravima

Opća skupština UN-a usvojila je Pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima i Pakt o građanskim i političkim pravima, te su oni otvoreni za potpisivanje u prosincu 1966. Još jedno desetljeće proteklo je prije negoli je trideset pet država, potreban broj da bi paktovi stupili na snagu, ratificiralo oba instrumenta. Budući da je riječ o ugovorima, paktovi stvaraju pravne obveze za države stranke. Stoga su u odnosu na države stranke, pitanja koja se odnose na provedbu i uživanje prava zajamčenih paktovima, pitanja od međunarodnog značenja i nisu isključio unutar njihove unutarnje jurisdikcije.

Paktovi imaju neke zajedničke materijalne odredbe. Dvije od njih odnose se na ono što bismo mogli opisati narodnim ili kolektivnim pravima. Oba pakta ustanovljuju poseban međunarodni sustav provedbe čiji je cilj osigurati da države stranke izvršavaju svoje obveze. U slučaju Pakta o građanskim i političkim pravima taj mehanizam nadzora pojačan je fakultativnim protokolom. On omogućuje pojedincima podnošenje tužbi zbog povrede njihovih prava temeljem tog Pakta. Nadzorne mehanizme izvješćivanja država stranaka, kao i najčešće opcionalne međudržavne i individualne postupke priopćenja nalazimo u gotovo svim temeljnim ugovorima i ljudskim pravima UN-a⁴⁵.

Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Hrvatskoga sabora održao je 2. sjednicu 24. studenoga 2016. godine na temu „Provedba međunarodnih paktova UN-a u Republici Hrvatskoj: 50. obljetnica“. Glasovanje o zaključcima ove sjednice održano je 17. siječnja 2017. godine, na 5. sjednici Odbora.

Sjednicu je organizirao Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina u suradnji s pučkom pravobraniteljicom povodom obilježavanja 50 godina od donošenja dvaju ključnih međunarodnih dokumenata koji predstavljaju okosnicu zaštite i promicanja ljudskih prava – Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. Međunarodni paktovi polaze od načela kako zaštita ljudskih prava svakog pojedinca pruža osnovu za sigurnost i mir u svijetu i temelje se na priznanju da su ljudska prava univerzalna, urođena, neotuđiva i međusobno povezana.

Rasprava o ovoj temi održana je kako bi se istaknule obveze koje je potvrđivanjem spomenutih međunarodnih dokumenata Republika Hrvatska preuzela u izvješćivanju prema Odboru za ljudska prava i Odboru za gospodarska, socijalna i kulturna prava Ujedinjenih naroda.

⁴⁵ Buergenthal, T., Shelton, D., Steward, D. (2011.), *Međunarodna ljudska prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, str. 41.

Osim toga, naglasak je stavljen na osnaživanje procesa izvješćivanja i unaprjeđenje suradnje nadležnih tijela koja izrađuju izvješća, ali i praćenje provođenja preporuka koja je Republika Hrvatska dobila od tijela UN-a nakon podnošenja izvješća

Imajući u vidu da je Republika Hrvatska po prvi puta postala članicom Vijeća za ljudska prava UN-a u razdoblju 2017.–2019. Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Hrvatskoga sabora izrazio je spremnost za suradnju s nadležnim tijelima kako bi se ostvarila što aktivnija uloga Republike Hrvatske u globalnoj zaštiti ljudskih prava, ali osigurala i bolja zaštita ljudskih prava u Republici Hrvatskoj. S tim u vezi je preporučeno da se osnaži uloga Hrvatskoga sabora u pripremi hrvatskih stajališta i pozicija koje će Republika Hrvatska zastupati prilikom donošenja značajnih rezolucija i odluka unutar samoga Vijeća, kao i da se pritom osigura dobra suradnja s nezavisnim institucijama i organizacijama civilnog društva u području ljudskih prava.

7.2.1. Pakt o građanskim i političkim pravima

Katalog građanskih i političkih prava u ovom Paktu sastavljen je s većom pravnom određenosti nego Opća deklaracija, a sadrži i veći broj prava. Dodatak koji je značajan je obveza država da pripadnicima etničkih, vjerskih ili jezičnih manjina ne uskrate pravo da zajedno s drugim članovima svoje skupine, imaju vlastiti kulturni život, da ispovijedaju i održavaju svoju vjeru ili se služe svojim jezikom. Ostala prava zajamčena u ovom Paktu, a koja se izričito ne spominju u Općoj deklaraciji su sloboda od zatvaranja radi duga, pravo svih osoba lišenih slobode da se s njima postupa čovječno i uz poštovanje njihova urođena dostojanstva ljudske osobe i pravo svakog djeteta da stekne neko državljanstvo i na takve mjere zaštite kakve zahtijeva njegov položaj maloljetnika. Pravo posjedovanja imovine nije uključeno u Pakt zbog toga što se razni ideološki i politički blokovi u to vrijeme nazočni u UN-u nisu mogli sporazumjeti o njegovu domašaju i definiciji.

Pakt o građanskim i političkim pravima sadrži odredbu o derogaciji, koja dopušta državama strankama u vrijeme javne opasnosti koja ugrožava život nacije, suspendirati sva osim sedam najtemeljnijih prava.

Pakt dopušta državama ograničiti i suziti vršenje prava koja proglašava, imamo primjer za to ograničenje kod slobode vjeroispovijedi, gdje pakt proglašava da se sloboda očitovanja vjere ili vjerovanja može podvrgnuti samo takvim ograničenjima koja su propisana zakonom i

potrebna su za zaštitu javne sigurnosti, poretka, javnog zdravlja ili morala, ili temeljnih sloboda i prava drugih. Obveze koje države stranke preuzimaju ratificiranjem Pakta postavljene su u članku 2. stavak 1. koji glasi: svaka država stranka ovog Pakta obvezuje se da će poštovati i osigurati svim pojedincima na svojem području i podvrgnutima njezinoj jurisdikciji prava priznata u ovom Paktu bez obzira na razlike kao što su one u rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom mišljenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju ili kojoj drugoj okolnosti.⁴⁶

7.2.2. Odbor za ljudska prava

Pakt o građanskim i političkim pravima ustanovljuje Odbor za ljudska prava i daje mu razne zadaće čiji cilj je osigurati provedbu obveza koje su države stranke preuzele ratificiranjem tog ugovora. Odbor se sastoji od 18 članova koje imenuju i biraju države stranke, ali oni služe u svom osobnom svojstvu a ne kao zastupnici država.

Glavna zadaća Odbora je razmatrati izvješća koja sve države stranke moraju podnositi o mjerama koje su poduzele i kojima ostvaruju priznata prava i o napretku koji je postignut. Odbor za ljudska prava skrenuo je pozornost Glavnom tajniku UN-a i odgovarajućim tijelima UN-a na informacije o teškim povredama ljudskih prava koje otkrije tijekom razmatranja državnih izvješća. Odbor zajedno tri puta godišnje na sjednicama koje traju po tri tjedna i u stanju je razmotriti pet do šest državnih izvješća po sjednici. Zbog ozbiljnih financijskih problema u UN-u, broj službenika Odbora značajno je smanjen, što utječe na mogućnost učinkovitog izvršavanja mandata Odbora.

Kod podnošenja izvješća Pakt zahtijeva da svaka država stranka podnese svoje inicijalno izvješće u roku od jedne godine od kada je Pakt za nju stupio na snagu, a nakon toga kada to Odbor bude tražio, pravilo je da Odbor traži periodična izvješća svake 4 do 5 godina.

Nakon što odbor primi izvješće, proučava ga izvjestitelj i radna skupina za zemlju od četiri do šest članova na plenarnoj sjednici. Prilikom razmatranja izvješća Odbor se može oslanjati na informacije specijaliziranih agencija UN-a, studije drugih tijela UN-a, te na materijale koje mu dostave nevladine organizacije.

Svoja zaključna zapažanja Odbor dostavlja zainteresiranoj državi odmah nakon rasprave.

⁴⁶ Buergenthal, T., Shelton, D., Steward, D. (2011.), *Međunarodna ljudska prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, str. 44.

Zaključna zapažanja Odbor usvaja na zatvorenoj sjednici nakon iscrpne rasprave o svakom pojedinom poglavlju u nacrtu teksta koji je pripremio izvjestitelj za zemlju, bilo samostalno ili zajedno s malom radnom skupinom za zemlju. Zaključna zapažanja su neka vrsta sudske prakse Odbora u kojoj on tumači obveze država stranaka temeljem Pakta. Najveća slabost tog sustava izvješćivanja je u nepravodobnom podnošenju izvješća od nekih država.

Odbor je tijekom godina usvojio više od trideset Općih primjedbi. Odbor se oslanja na Opće primjedbe kod ocjenjivanja koliko države poštuju svoje obveze temeljem Pakta, pri razmatranju državnih izvješće ili odlučivanja o individualnim priopćenjima temeljem Fakultativnog protokola.

7.2.3. Pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima

Ovaj Pakt sadrži obuhvatniji popis gospodarskih, socijalnih i kulturnih prava od Opće deklaracije. Pakt priznaje sljedeća prava: pravo na rad, pravo na uživanje pravednih i povoljnih uvjeta rada, pravo na osnivanje i pristupanje sindikatima, pravo na socijalnu sigurnost, uključujući socijalno osiguranje, pravo na zaštitu obitelji, pravo na odgovarajući životni standard, pravo na uživanje najviše dostižne mjere tjelesnog i duševnog zdravlja, pravo svakog na školovanje i pravo na sudjelovanje u kulturnom životu.

Osim što nabroja prava, Pakt ih opisuje i definira do značajnih pojedinosti, a često određuje i korake koji se trebaju poduzeti kako bi se ona ostvarila.

Ratificiranjem ovog Pakta države stranke se obvezuju da će poduzeti korake do najviše mogućnosti svojih raspoloživih sredstava da postupno postigne puno ostvarenje tih prava., za razliku od Pakta o građanskim i političkim pravima kod kojeg države koje su ga ratificirale preuzimaju obvezu izravne implementacije svih nabrojanih prava.

Zaštita većine građanskih i političkih prava zahtijeva mala ekonomska sredstva, dok je teret teži i složeniji kad je riječ o gospodarskim, socijalnim ili kulturnim pravima. Njihovo uživanje nije moguće u potpunosti osigurati bez ekonomski i tehničkih sredstava, obrazovanja i planiranja, postupnog preustroja društvenih prioriteta a u mnogim slučajevima i međunarodne suradnje.

8. ZAKLJUČAK

Sustav zaštite i promicanja ljudskih prava uvažava temelje moderne demokracije, vladavinu prava, toleranciju i uvažavanje dostojanstva svakog pojedinca. Tijela javne uprave na temelju svog ustavnopravnog položaja dužna su pružati jamstva pravne sigurnosti, dosljedno poštivati prava i slobode građana, te poštivati zakonitost u postupanju

Zaštita ljudskih prava ostvaruje se u javnoj upravi kroz njezine funkcije izvršavanja zakona i vođenja postupaka u kojima se odlučuje o pravima i obvezama građana i pravnih osoba. Stoga javna uprava ima važnu ulogu u zaštiti i promicanju ljudskih prava. Za postupanje prema osobama kojima je oduzeta sloboda najvažnija je Konvencija protiv mučenja i drugih oblika nečovječnog i ponižavajućeg postupanja. Na polju međunarodne zaštite prava osoba kojima je oduzeta sloboda potrebno je istaknuti i djelovanje Ujedinjenih naroda koji su donijeli Opću deklaraciju o ljudskim pravima gdje su na jednom mjestu bila potvrđena temeljna prava i slobode svakog čovjeka. Nedostatak Deklaracije je bio što je samo pobrojala prava i slobode, ali im nije osigurala odgovarajuću pravnu zaštitu na međunarodnoj razini. Taj nedostatak je uočen i stoga je u Europi nakon drugog svjetskog rata osnovana prva poslijeratna politička nevladina međunarodna organizacija Vijeće Europe. Cilj Vijeća je da osigura zaštitu ljudskih prava i sloboda, te da uspostavi međunarodni pravni sustav takve zaštite. Stoga je Vijeće donijelo Europsku konvenciju o ljudskim pravima i temeljnim slobodama i osnovalo Europski sud za ljudska prava. Donošenje Konvencije imalo je presudni značaj za poslijeratni, moderni postupni razvoj zaštite ljudskih prava u Europi. Povelja o temeljnim pravima EU otvorila je novu stranicu u razvoju prava Europske Unije. Zahvaljujući supremaciji prava Unije nad nacionalnim pravima država, Povelja omogućuje veću, bržu i kvalitetniju zaštitu pojedinačnih prava.

Uspostavljen je i Europski odbor za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja čija je dužnost putem posjeta provjeravati postupanje prema osobama kojima je oduzeta sloboda. Po ovim načelima svim osobama kojima je oduzeta sloboda zadržavaju sva prava koja im nisu zakonski oduzeta u njihovoj presudi te im se garantira da život u zatvoru mora biti što bliži pozitivnim aspektima života u društvu kako bi se potaknula njihova reintegracija u slobodno društvo.

Da bi se osigurao kvalitetan sustav zaštite ljudskih prava, treba pronaći zadovoljavajuću ravnotežu između Ustavom zajamčenih ljudskih prava i sloboda s jedne, te legitimnih ograničenja tih prava s druge strane.

9. POPIS LITERATURE

Knjige:

- 1) Buergenthal, T., Shelton, D., Steward, D. (2011.), *Međunarodna ljudska prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka.
- 2) Mintas-Hodak, Lj. (2010.), *Europska unija*, Mate, Zagreb.
- 3) Omejec, J. (2008.), *Vijeće Europe i Europska Unija*, Novi informator, Zagreb.

Članci:

- 1) Bodiroga-Vukobrat, N., Barić, S. (2002.), *Povelja temeljnih ljudskih prava Europske unije s komentarom*, Zagreb.
- 2) Crnić-Grotić, V., Sgardelli Car, N. (2010.), *Ljudska prava u Europskoj uniji u praksi Europskog suda u Luksemburgu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 60 No.
- 3) Kontrec, D., Boić, V. (2017.), *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, Pravosudna akademija, Zagreb.
- 4) Kuća ljudskih prava (2012.), *O Europskoj uniji kroz ljudska prava, kvalitetu demokracije i vladavinu prava*, Kerschoffset, Zagreb.
- 5) Puljiz, V. (1997.), *Europska socijalna povelja (revidirana)*, Revija za socijalnu. politiku. god. IV. br. 1, Zagreb.
- 6) Puljiz, V. (1998.), *Europska socijalna povelja*, Revija za socijalnu povelju, Vol. 5, No. 4, Zagreb.
- 7) Rudolf, D. (2009.), *Lisabonski ugovor Europske unije*, Adrias.
- 8) Šago, D. (2016.), *Uvjeti dopuštenosti pokretanja postupka pred Europskim sudom za ljudska prava u Strasbourgu*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci.
- 9) Šarin, D. (2014.), *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda kroz odnos Europskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda Republike Hrvatske na primjeru zaštite ljudskog prava na pristup sudu*, Pravni vjesnik : časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku, Vol. 30 No. 3-4.

Pravni izvori:

- 1) Europska Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne Novine, 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10
- 2) Europska Socijalna Povelja, (1996.), Centar za razvoj neprofitnih organizacija, Zagreb.

Internetski izvori:

- 1) Republika Hrvatska, Ministarstvo vanjskih i Europskih poslova, Vijeće Europe, [MVEP • Ministarstvo vanjskih i europskih poslova](#) (15. ožujka 2021.)
- 2) Europski sud za ljudska prava, [Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava - Europski sud za ljudska prava \(gov.hr\)](#)(30. ožujka 2021.)
- 3) Hrčak- portal hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa, <https://hrcak.srce.hr/> (14. travnja 2021.)